

Στοιχεία Ελληνικής Ιστορίας & Ελληνικού Πολιτισμού

τετράδιο ασκήσεων

Συγγραφείς

Κατερίνα Τζαμαλή
Ιουλία Σκουνάκη

Επιστημονική εποπτεία- επιμέλεια

Βασίλης Μπόκολας

Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό παράχθηκε στο πλαίσιο του έργου
«Εκπαίδευση των Μεταναστών στην Ελληνική Γλώσσα,
την Ελληνική Ιστορία και τον Ελληνικό Πολιτισμό – Οδυσσέας»
το οποίο εντάσσεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση»
του Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων
και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Ελληνικό Δημόσιο.

ISBN: 978-960-7335-49-4

Σχεδιασμός έκδοσης: **LTH** advertising

Εκτύπωση: **access** Γραφικές Τέχνες Α.Ε.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α' ΕΝΟΤΗΤΑ: Ο ΑΡΧΑΙΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

I. Τα προϊστορικά χρόνια

1. Ο κυκλαδικός πολιτισμός
2. Ο μινωικός πολιτισμός
3. Ο μυκηναϊκός πολιτισμός

II. Οι ιστορικοί χρόνοι: Η γέννηση ενός νέου κόσμου

4. Το αλφάβητο και η διάδοση της γραφής
5. Από το μύθο στην ιστορία: Τα ομηρικά έπη
6. Η θρησκεία των αρχαίων Ελλήνων
7. Η πόλη-κράτος
8. Ο Β' ελληνικός αποικισμός
9. Πανελλήνιοι δεσμοί
10. Η αρχαία Σπάρτη
11. Πέρσες και Έλληνες
12. Αρχαϊκή τέχνη, φιλοσοφία, επιστήμες
13. Η Αθήνα και ο χρυσός αιώνας της δημοκρατίας
14. Ο Πελοποννησιακός πόλεμος
15. Κλασική τέχνη, φιλοσοφία, επιστήμες
16. Η Μακεδονία και ο Μέγας Αλέξανδρος
17. Ο Ελληνιστικός κόσμος
18. Ρωμαίοι και Έλληνες

Β' ΕΝΟΤΗΤΑ: Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΚΑΙ Ο ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

1. Από τη Ρώμη στην Κωνσταντινούπολη
2. Το Ανατολικό Ρωμαϊκό κράτος και ο αιώνας του Ιουστινιανού
3. Τέχνη και αρχιτεκτονική
4. Οι σχέσεις του Βυζαντίου με τους άλλους λαούς: Πόλεμος και διπλωματία
5. Το Βυζάντιο και οι Άραβες
6. Η Εικονομαχία
7. Οι «δυνατοί» και οι αδύναμοι
8. Οι Σταυροφορίες και ο διαμελισμός του βυζαντινού κράτους
9. Η άλωση της Πόλης

Γ' ΕΝΟΤΗΤΑ: Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

1. Η Οθωμανική αυτοκρατορία
2. Η οθωμανική κοινωνία
3. Κοινότητες και θρησκείες
4. Πόλεις και οικονομία
5. Γράμματα, τέχνες και επιστήμες
6. Τι γίνεται στην Ευρώπη;
7. Παρθενώνας: Οι μεταμορφώσεις ενός μνημείου
8. Κρήτη και χριστιανική τέχνη
9. Ο «Μεγάλος Ασθενής»: Η Οθωμανική αυτοκρατορία σε παρακμή

Δ' ΕΝΟΤΗΤΑ: ΝΕΟΤΕΡΑ ΧΡΟΝΙΑ. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

1. Ιδέες και πρόδρομοι της επανάστασης
2. Η Φιλική Εταιρεία και η Επανάσταση στη Μολδοβλαχία
3. Γεγονότα και πρόσωπα του Αγώνα
4. Η πορεία προς την ανεξαρτησία
5. Εθνοσυνελεύσεις και Συνταγματικά κείμενα
6. Το νέο κράτος
7. Ο Φιλελληνισμός
8. Οι ζωγράφοι του Αγώνα
9. Κτήρια: Από το χτες στο σήμερα

Ε' ΕΝΟΤΗΤΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ. Ο 20^{ος} ΑΙΩΝΑΣ

1. Ο «Μακεδονικός αγώνας» και οι Βαλκανικοί πόλεμοι
2. Βενιζέλος: Ένας πρωθυπουργός σύμβολο
3. Ο «Μεγάλος Πόλεμος»
4. Τα «Μικρασιατικά»
5. Η Ελλάδα στον Β' Παγκόσμιο πόλεμο
6. Πρόσφυγες και μετανάστες
7. Κρίση και Δικτατορία
8. Τέχνη και πολιτισμός
9. Η Μεταπολίτευση και η Ελλάδα μέλος της Ευρώπης
10. Η ιστορία μέχρι σήμερα

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ

Ο ΑΡΧΑΙΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

Ι. ΤΑ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

● Α.1 Ο ΚΥΚΛΑΔΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

👉 1. Οι Κυκλάδες είναι ένα σύνολο νησιών που βρίσκονται:

Α. Στο κέντρο του Αιγαίου, Β. Στο Ανατολικό Αιγαίο, Γ. Στο Κρητικό Πέλαγος,
Δ. Στο Ιόνιο Πέλαγος

👉 2. Αντιστοιχίστε τις λέξεις της Β' ομάδας με εκείνες της Α' ομάδας.

Α. Κυκλαδίτες ●	● α. Ιερογλυφικά
Β. Αιγύπτιοι ●	● β. Ανακάλυψη του τροχού
Γ. Σουμέριοι ●	● γ. Πυραμίδες
	● δ. Μαρμάρινα ειδώλια
	● ε. Νείλος
	● στ. Μεσοποταμία
	● ζ. Φαραώ
	● η. Θαλάσσια ταξίδια

👉 3. Παρατηρήστε τις εικόνες. Ποιες ομοιότητες παρατηρείτε στον τρόπο που αποδίδεται η ανθρώπινη μορφή;

Γλυπτό του Χένρυ Μουρ, 1951.

Μαρμάρινο κυκλαδικό ειδώλιο.

● A.2 ΜΙΝΩΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

👉 1. Ο μινωικός πολιτισμός (των ανακτόρων) άκμασε περίπου το:

A. 5000-4000 π.Χ., B. 2000-1450 π.Χ., Γ. 1000-500 π.Χ.

👉 2. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Το ανάκτορο ήταν το κέντρο της διοίκησης και του εμπορίου στις μινωικές πόλεις
- B. Τα μινωικά ανάκτορα προστατεύονταν από τείχη
- Γ. Οι Μινωίτες λάτρευαν τους θεούς τους σε μεγάλους ναούς
- Δ. Οι αρχαιολόγοι είναι βέβαιοι πως τα μινωικά ανάκτορα καταστράφηκαν από την έκρηξη του ηφαιστείου της Θήρας
- Ε. Οι Μινωίτες είχαν ελάχιστες επαφές με τους γειτονικούς λαούς
- ΣΤ. Οι Μινωίτες έκαναν θαλάσσια ταξίδια για να ανταλλάξουν τα προϊόντα τους
- Z. Η γραφή των Μινωιτών ήταν η Γραμμική Α'
- Η. Η μινωική ζωγραφική εικονίζει συχνά τον κόσμο της θάλασσας
- Θ. Ο πρώτος γνωστός σε μας νομοθέτης είναι ο ηγεμόνας των Βαβυλωνίων, Χαμουραμπί

👉 3. Ποιες γραφές είναι ιερογλυφικές και ποιες όχι; Τι είναι αυτό που τις κάνει να ξεχωρίζουν;

A.

B.

Γ.

● A.3 Ο ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

👉 1. Ο μυκηναϊκός πολιτισμός αναπτύχθηκε κυρίως:

A. Στην Πελοπόννησο, B. Στα νησιά του Αιγαίου, Γ. Στην Κρήτη

👉 2. Ποιος έγραφε με τι;

A. Μυκηναίοι ●	● α. Ιερογλυφικά
B. Μινωίτες ●	● β. Γραμμική Α'
Γ. Αιγύπτιοι ●	● γ. Γραμμική Β'

3. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Ο μυκηναϊκός πολιτισμός είχε μόνο ένα κέντρο, τις Μυκήνες
- B. Τα μυκηναϊκά ανάκτορα ήταν χτισμένα σε ακροπόλεις
- Γ. Οι Μυκηναίοι δεν έφτασαν ποτέ στην Κρήτη
- Δ. Στη μυκηναϊκή κοινωνία όλοι ήταν ίσοι
- E. Οι Μυκηναίοι μιλούσαν ένα αρχαίο είδος ελληνικής γλώσσας
- ΣΤ. Οι Μυκηναίοι αντάλλασαν προϊόντα και πρώτες ύλες με άλλους λαούς της Μεσογείου

4. Σφραγίδες με γράμματα και εικόνες έχουν βρεθεί σε πολλούς αρχαίους πολιτισμούς. Με βάση όσα γνωρίζετε, σε τι πιστεύετε ότι χρησίμευαν οι σφραγίδες;

Σφραγίδα από τον πολιτισμό του Ινδού ποταμού (Χαράππα).

Λίθινος σφραγιδοκύλινδρος ανατολικής προέλευσης που βρέθηκε στο μυκηναϊκό ανάκτορο των Θηβών.

5. Σε ορισμένους μυκηναϊκούς τάφους οι νεκροί θάφτηκαν μαζί με πολύτιμα αντικείμενα (κοσμήματα, όπλα κ.ά). Πώς το εξηγείτε αυτό;

Χρυσό κύπελλο με παράσταση σύλληψης ταύρων (θολωτός τάφος, Βαφειό Λακωνίας).

Θολωτός τάφος, γνωστός ως «θησαυρός του Ατρέως» (Μυκήνες).

II. ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

● Α.4 ΤΟ ΑΛΦΑΒΗΤΟ ΚΑΙ Η ΔΙΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

- 👉 1. Να συγκρίνετε τα παρακάτω αγγεία. Με βάση τις γνώσεις σας να βρείτε ποιο ανήκει στη μυκηναϊκή και ποιο στη γεωμετρική εποχή.

Ο αρχαίος κόσμος

α' ενότητα

- 👉 2. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Η Γραμμική Β' ήταν αλφαβητική γραφή
- B. Οι πινακίδες σε Γραμμική Β' ήταν αρχεία που κρατούσε η διοίκηση των μυκηναϊκών ανακτόρων
- Γ. Τον 8ο αι. π.Χ. οι Φοίνικες είχαν ιδρύσει αποικίες στη Μεσόγειο
- Δ. Ο αρχαίος ιστορικός Ηρόδοτος λέει ότι οι Έλληνες πήραν το αλφάβητο από τους Φοίνικες
- Ε. Από τον 8ο αι. π.Χ. και μετά, γραφή γνώριζε μόνο μια ομάδα ανθρώπων
- ΣΤ. Οι Ίωνες ήταν ελληνική φυλή που μετανάστευσε στα παράλια της Μικράς Ασίας κατά τον Α' ελληνικό αποικισμό

3. Σχολιάστε τι βλέπετε.

● **A.5 ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΥΘΟ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ**

1. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Ο προφορικός λόγος έπαιξε σημαντικό ρόλο στις αρχαίες κοινωνίες
- B. Τα έπη ήταν μεγάλα ποιήματα που αφηγούνταν με ακρίβεια ιστορικά γεγονότα
- Γ. Ο Όμηρος είναι ο δημιουργός των επικών ποιημάτων «Ιλιάδα» και «Οδύσσεια»

 2. Αντιστοιχίστε:

A. Κύκλωπας ●	● α. Μισός άνθρωπος, μισό πουλί
B. Ιλιάδα ●	● β. Αφηγείται ένα μέρος του Τρωϊκού πολέμου
Γ. Οδύσσεια ●	● γ. Βασιλιάς της Ιθάκης
Δ. Αχιλλέας ●	● δ. Αφηγείται τις περιπλανήσεις του Οδυσσέα και τον γυρισμό στην πατρίδα του
E. Οδυσσέας ●	● ε. Κεντρικός ήρωας της Ιλιάδας
ΣΤ. Μυκήνες ●	● στ. Αρχαία πόλη στη βορειοδυτική Μικρά Ασία
Z. Τροία ●	● ζ. Γίγαντας με ένα μάτι
H. Σειρήνα ●	● η. Αρχαία πόλη στη βορειοανατολική Πελοπόννησο

 3. Με τη βοήθεια του εκπαιδευτή, διαβάστε τους πρώτους στίχους της Οδύσσειας. Από ποια ζητάει ο Όμηρος να αφηγηθεί την ιστορία του Οδυσσέα και των συντρόφων του;

Τον άντρα, Μούσα, τον πολύτροπο να μου ανιστορήσεις, που βρέθηκε ως τα πέρατα του κόσμου να γυρνά, αφού της Τροίας πάτησε το κάστρο το ιερό.

...

Από όπου θες, θεά, ξεκίνα την αυτήν την ιστορία, κόρη του Δία, και πες την και σ' εμάς.

*Ομήρου Οδύσσεια 1-10
(μτφρ. Δ. Μαρωνίτης).*

 4. Διαβάστε το ποίημα του Καβάφη (1863-1933). Πώς καταλαβαίνετε τη φράση «να εύχεσαι να 'ναι μακρύς ο δρόμος» για την Ιθάκη;

*Σὰ βγείς σπὸν πηγαιμὸ γιὰ τὴν Ἰθάκη,
νὰ εὐχεσαι νὰ 'ναι μακρὺς ὁ δρόμος,
γεμάτος περιπέτειες, γεμάτος γνώσεις.*

...

*Κι ἂν πτωχικὴ τὴν βρεῖς, ἡ Ἰθάκη δὲν σὲ γέλασε.
Ἔτσι σοφὸς ποὺ ἔγινες, μὲ τόση πείρα,
ἤδη θὰ τὸ κατάλαβες οἱ Ἰθάκες τί σημαίνουν.*

Κ.Π. Καβάφης, Ἰθάκη.

● A.6 Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

- 1. Η αρχαία ελληνική θρησκεία ήταν:
Α. Πολυθεϊστική, Β. Μονοθεϊστική
- 2. Οι αρχαίοι Έλληνες φαντάζονταν ότι οι θεοί τους είχαν κυρίως:
Α. Ανθρώπινη μορφή, Β. Μορφή τεράτων
- 3. Η Αφροδίτη ήταν κυρίως η θεά:
Α. Του έρωτα, Β. Της σοφίας
- 4. Η Αθηνά ήταν κυρίως η θεά:
Α. Της σοφίας, Β. Της γεωργίας
- 5. Ο Διόνυσος ήταν κυρίως ο θεός:
Α. Του οίνου (κρασιού) και του γλεντιού, Β. Του πολέμου
- 6. Ο Άρης ήταν κυρίως ο θεός:
Α. Του πολέμου και της μάχης, Β. Της μουσικής
- 7. Ο Ποσειδώνας ήταν κυρίως ο θεός:
Α. Της θάλασσας, Β. Του Κάτω Κόσμου (ο κόσμος των νεκρών)
- 8. Ο Ηρακλής συνήθως παριστάνεται να φοράει:
Α. Το τομάρι λιονταριού, Β. Το τομάρι του Μινώταυρου

● A.7 Η ΠΟΛΗ-ΚΡΑΤΟΣ

- 1. Αντιστοιχίστε τα παρακάτω:

Α. Πόλη-κράτος	●	●	α. Το σύνολο των πολιτών στη δημοκρατική πόλη
Β. Άστυ	●	●	β. Πολίτες-στρατιώτες που πολεμούν πεζοί, με δόρυ και ασπίδα, ο ένας δίπλα στον άλλον
Γ. Δήμος	●	●	γ. Ο πιο χαρακτηριστικός τύπος κοινωνικής και πολιτικής οργάνωσης στον αρχαίο ελληνικό κόσμο
Δ. Οπλίτες	●	●	δ. Η καρδιά της δημόσιας ζωής της πόλης: τόπος συγκέντρωσης των πολιτών, χώρος εμπορικών συναλλαγών, έδρα της διοίκησης και της δικαιοσύνης
Ε. Αγορά	●	●	ε. Κάποιος που παίρνει την εξουσία με τη βία και κυβερνά χωρίς να δίνει λογαριασμό σε κανέναν
ΣΤ. Ακρόπολη	●	●	στ. Ο κύριος οικισμός της πόλης
Ζ. Τύραννος	●	●	ζ. Οχυρωμένο μέρος στο οποίο βρίσκονταν οι πιο σημαντικοί ναοί της πόλης

2. Βρείτε ποιες λέξεις της **B** ομάδας σχετίζονται με εκείνες της **A** ομάδας:

A	B
Άστυ	πολιτικός
	δημόσιος
Πόλη	αστυνόμος
	οικογένεια
Οίκος	αστικός
	πολίτευμα
Δήμος	οικονομία
	Άρειος Πάγος
Άρns	μέτοικος
	αγορεύω
αγορά	δημοκρατία
	περίοικος

α' ενότητα
Ο αρχαίος κόσμος

3. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Στα αρχαία χρόνια υπήρχε ένα μεγάλο ενιαίο ελληνικό κράτος
- B. Δεν είχαν όλες οι πόλεις-κράτη το ίδιο πολίτευμα
- Γ. Στον αρχαίο ελληνικό κόσμο πολιτικά δικαιώματα είχαν όλοι οι άνδρες που κατοικούσαν σε μια πόλη (ντόπιοι, ξένοι και δούλοι)
- Δ. Στην αρχαία Ελλάδα οι γυναίκες μπορούσαν να διοικούν και να ψηφίζουν για ζητήματα της πόλης
- Ε. Στην αρχαία Ελλάδα υπήρχαν δούλοι
- ΣΤ. Γενικά οι ξένοι (ή μέτοικοι) δεν είχαν δικαίωμα να έχουν κτήματα και ασχολούνταν με το εμπόριο και τη βιοτεχνία

4. Αντιστοιχίστε τα παρακάτω:

A. Βασιλεία ●	● α. Δικαίωμα να ψηφίζουν για ζητήματα της πόλης είχαν όλοι οι πολίτες, ακόμα και οι πιο φτωχοί
B. Αριστοκρατία ●	● β. Κριτήριο για να συμμετέχει κάποιος στα κοινά ήταν ο πλούτος και όχι η ευγενική καταγωγή
Γ. Ολιγαρχία ●	● γ. Δικαίωμα να διοικούν και να αποφασίζουν για την πόλη είχαν όσοι είχαν ευγενική καταγωγή
Δ. Δημοκρατία ●	● δ. Πολίτευμα στο οποίο την ανώτατη εξουσία έχει ένα πρόσωπο

5. Τι πιστεύετε ότι εικονίζεται στην παρακάτω τοιχογραφία;

Τοιχογραφία από τάφο στην Ποσειδωνία (ελληνική αποικία της Κάτω Ιταλίας).

● A.8 ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΣ

1. Συμπληρώστε τα κενά του κειμένου με τις παρακάτω λέξεις:

πόλη-κράτος	εμπόριο	Ιταλία	αποικίες	μητρόπολη	φιλικές	γης

Από τον 8ο αι. έως και τον 6ο αι. π.Χ. οι Έλληνες ίδρυσαν πολλές _____. Οι περισσότερες έγιναν στον Εύξεινο Πόντο, στη Σικελία και στην Κάτω _____. Κάθε αποικία είχε στενούς δεσμούς με τη _____, αλλά ήταν μια ανεξάρτητη _____. Βασική αιτία της μετανάστευσης των Ελλήνων ήταν η έλλειψη _____ για καλλιέργεια. Με την ίδρυση των αποικιών αναπτύχθηκε σημαντικά το _____. Οι σχέσεις όμως των αποίκων με τους ντόπιους δεν ήταν πάντα _____.

2. Στον Α' ελληνικό αποικισμό μετακινήθηκαν:

- A. Ελληνικά φύλα
- B. Κάτοικοι ελληνικών πόλεων

3. Η ίδρυση μιας αποικίας κατά τον Β' ελληνικό αποικισμό γινόταν:

- A. Με οργανωμένο τρόπο
- B. Με τυχαίο τρόπο

● Α.9 ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΔΕΣΜΟΙ

👉 1. Συμπληρώστε τα κενά του κειμένου με τις παρακάτω λέξεις:

ιερά	λατρεία	αγώνες	χρησμούς	Ολυμπιακοί	Απόλλωνας	Ολυμπίας
Δία	Δελφών	μαντείο	Πυθίας	γλώσσα		

Κατά την αρχαιότητα, οι Έλληνες ζούσαν χωρισμένοι σε πολλά αυτόνομα κράτη, που συχνά πολεμούσαν μεταξύ τους. Τους ένωναν όμως η κοινή _____, η κοινή _____ και ο κοινός τρόπος ζωής. Γι' αυτό και υπήρχαν πανελλήνια _____ και _____ στους οποίους έπαιρναν μέρος πολίτες από διάφορες πόλεις. Ένα μεγάλο ιερό ήταν εκείνο της _____. Εκεί γίνονταν κάθε τέσσερα χρόνια οι _____ αγώνες προς τιμή του θεού _____. Μεγάλη φήμη είχε επίσης και το _____ των _____. Εκεί πήγαιναν Έλληνες αλλά και ξένοι για να πάρουν _____. Πίστευαν ότι αυτούς τους έδινε ο θεός _____ μέσω μια ιέρειας, της _____.

👉 2. Οι πρώτοι αρχαίοι Ολυμπιακοί Αγώνες έγιναν το:

A. 776 π.Χ., B. 676 π.Χ.

👉 3. Το βραβείο της νίκης στους Ολυμπιακούς Αγώνες ήταν:

A. Ένα χρυσό στεφάνι
B. Ένα στεφάνι από φύλλα ελιάς

👉 4. Με βάση όσα γνωρίζετε, ποια από τα παρακάτω δεν ήταν αρχαία αγωνίσματα;

A. Δρόμος, B. Πάλη, Γ. Κολύμβηση, Δ. Δίσκος, E. Ακόντιο, ΣΤ. Ποδηλασία

👉 5. Ποιοι από τους παρακάτω επιτρεπόταν να συμμετέχουν στους Ολυμπιακούς Αγώνες ως αθλητές (την Αρχαϊκή και Κλασική εποχή):

A. Έλληνες ελεύθεροι άνδρες
B. Ελληνίδες ελεύθερες γυναίκες
Γ. Ξένοι επαγγελματίες αθλητές
Δ. Δούλοι επαγγελματίες αθλητές

👉 6. Οι πρώτοι σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες έγιναν:

A. Το 1896 στην Αθήνα
B. Το 1896 στην Ολυμπία

Ο αρχαίος κόσμος

α' ενότητα

7. Για ποιο λόγο η Καλλιπάτειρα ντύθηκε με ανδρικά ρούχα για να μπει στο στάδιο της Ολυμπίας;

«Λένε ότι μετά το θάνατο του συζύγου της η Καλλιπάτειρα μεταμφιέστηκε σε άνδρα γυμναστή και έφερε στην Ολυμπία τον γιο της για να λάβει μέρος στους αγώνες. Ο γιος της νίκησε και η Καλλιπάτειρα πηδώντας το περίφραγμα που έχουν για τους γυμναστές γυμνώθηκε. Έτσι αποκαλύφθηκε πως ήταν γυναίκα, αλλά την άφησαν ατιμώρητη τιμώντας τον πατέρα της και τα αδέρφια της και τον γιο της (γιατί όλοι αυτοί είχαν νικήσει στους Ολυμπιακούς αγώνες)».

(Παυσανίας, *Ελλάδος Περιήγησις*, *Ηλιακά* 5, 6.7-8, μτφρ. Ν. Παπαχατζής, διασκευασμένη).

● A.10 Η ΑΡΧΑΙΑ ΣΠΑΡΤΗ

1. Οι Σπαρτιάτες ανήκαν στη(ν):

A. Δωρική φυλή, B. Ιωνική φυλή

2. Η Σπάρτη ήταν μια:

A. Ανοιχτή στρατιωτική κοινωνία, B. Κλειστή στρατιωτική κοινωνία

3. Οι σπαρτιάτες πολίτες ονομάζονταν:

A. Περίοικοι, B. Είλωτες, Γ. Όμοιοι

4. Το πολίτευμα της Σπάρτης ήταν ένα είδος:

A. Ολιγαρχίας, B. Δημοκρατίας

5. Με τα ποιήματά του ο Τυρταίος (7ος αι. π.Χ.) εμπυκλώνει τους Σπαρτιάτες κατά τον Β' Μεσσηνιακό Πόλεμο. Με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού διαβάστε τους παρακάτω στίχους και απαντήστε στις ερωτήσεις.

Τιμή σ' αυτόν που για τη γη του πολεμώντας
άντρας γενναίος θ' αναδειχθεί και πέσει από τους πρώτους.

...
Γι' αυτόν που δείλιασε κάθε αρετή χαμένη!

...
Τι αίσχος η πλάτη να 'ναι πίσω λαβωμένη
ανδρός φυγόμαχου στη φρίκη του πολέμου
και τι ντροπή ο νεκρός να κείται στο χώμα,
πίσω στα νώτα από ένα δόρυ χτυπημένος».

Αρχαίοι Λυρικοί Γ': Ελεγειακοί,
μτφρ. και σχόλια Γιάννης Δάλλας, Άγρα, Αθήνα 2007.

A. Ποια είναι η μεγαλύτερη ντροπή για έναν αρχαίο, σύμφωνα με τον Τυρταίο;

α. Να πεθάνει πρώτος στη μάχη, β. Να εγκαταλείψει τη μάχη

B. Σε τι όφειλε τη δύναμη της η οπλιτική φάλαγγα;

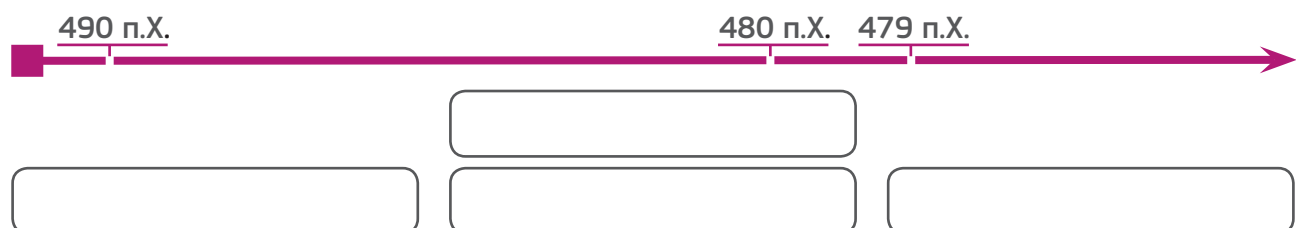
α. Στους πολεμιστές που μάχονταν ηρωικά στις πρώτες γραμμές

β. Στους οπλίτες που μάχονταν όλοι μαζί και προστάτευαν ο ένας τον άλλον

● A.11 ΠΕΡΣΕΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

1. Βάλτε τις μάχες στη σωστή σειρά.

Ναυμαχία Σαλαμίνας, Μάχη Μαραθώνα, Μάχη Πλαταιών, Μάχη Θερμοπυλών

2. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Στην πρώτη μάχη εναντίον των Περσών πήραν μέρος Αθηναίοι και Σπαρτιάτες
- B. Η ναυμαχία στη Σαλαμίνα έγινε με πρόταση του στρατηγού Θεμιστοκλή
- Γ. Στη μάχη των Θερμοπυλών πήραν μέρος μόνο 300 Σπαρτιάτες
- Δ. Οι αρχαίοι Έλληνες ονόμαζαν «βαρβάρους» όσους δεν ήταν πολιτισμένοι
- Ε. Η «Κάθοδος των Μυρίων» ήταν η επιστροφή ενός εκατομμυρίου ελλήνων μισθοφόρων από τη Μικρά Ασία με διοικητή τον αρχαίο ιστορικό Ξενοφώντα

3. Με βάση το «Επίγραμμα» του Σιμωνίδα και όσα γνωρίζετε ήδη για την αρχαία Σπάρτη, για ποιο λόγο πιστεύετε ότι οι Σπαρτιάτες δεν υποχώρησαν στη μάχη των Θερμοπυλών;

Ἵ ξειν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῆδε κείμεθα,
τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι

Ξένε, πες στους Λακεδαιμόνιους ότι εδώ είμαστε θαμμένοι,
πιστοί στις εντολές τους.

Επίγραμμα του Σιμωνίδα.

4. Πώς νομίζετε ότι είδαν οι Έλληνες τη νίκη τους εναντίον των Περσών; Ήταν για αυτούς ένα πολύ σημαντικό γεγονός ή ένας πόλεμος σαν όλους τους άλλους;

● A.12 ΑΡΧΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ, ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ, ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

1. Με τη βοήθεια του διδάσκοντα συμπληρώστε τις προτάσεις με τις παρακάτω λέξεις.

ναοί	αγγειογραφία	γλυπτική	αρχιτεκτονική	κούροι	αγάλματα
κόρες	λογική	ποίηση	παρατήρηση		

- A. Η τεχνική της διακόσμησης των πήλινων αγγείων ονομάζεται _____
- B. Την Αρχαϊκή εποχή κτίζονται οι πρώτοι μεγάλοι _____ της αρχαίας Ελλάδας.
Ο χαρακτήρας τους επηρέασε ιδιαίτερα την ευρωπαϊκή _____ μέχρι σήμερα
- Γ. Η κατασκευή έργων τέχνης από στέρεο υλικό (μάρμαρο, πηλό, μέταλλα, ξύλο κλπ.) ονομάζεται _____
- Δ. Την Αρχαϊκή εποχή οι άνθρωποι τοποθετούσαν _____ πάνω σε τάφους ή τα αφιέρωναν σε ιερά. Τα πιο χαρακτηριστικά από αυτά είναι οι _____ (ανδρικές μορφές) και οι _____ (γυναικείες μορφές)
- Ε. Οι επιστήμες και η φιλοσοφία αναπτύχθηκαν όταν κάποιοι μορφωμένοι άνθρωποι άρχισαν να εξηγούν τον κόσμο και τα φαινόμενα της φύσης με τη _____ και την _____
- ΣΤ. Η λυρική _____ εκφράζει συχνά τις καθημερινές αγωνίες του ανθρώπου

2. Διαβάστε τα παρακάτω αποσπάσματα και συζητήστε ποιο είναι το θέμα τους:

«Το φεγγαράκι εμίσηψε
μεσάνυχτα σημαίνει,
οι ώρες φεύγουν και περνούν
κι εγώ κοιμάμαι μόνη...»

(απόσπασμα από ποίημα της Σαπφούς, μτφρ. Α. Εφταλιώτης).

«Κάποιος από τους Σαΐους θα χαίρεται με την ασπίδα μου,
αρματωσιά λαμπρή, στους θάμνους την πέταξα χωρίς να το θέλω.
Αρκεί που σώθηκα. Ποιος νοιάζεται για την ασπίδα εκείνη;
Ας πάει στο καλό! Θ' αποχτήσω άλλη πιο καλή»

(απόσπασμα του ποιητή Αρχίλοχου).

«Ο πόλεμος είναι πατέρας όλων, όλων βασιλιάς. Άλλους ανέδειξε σε θεούς και άλλους σε ανθρώπους, άλλους τους έκανε δούλους και άλλους ελεύθερους».

(απόσπασμα του Ηράκλειτου).

● **A.13 Η ΑΘΗΝΑ ΚΑΙ Ο ΧΡΥΣΟΣ ΑΙΩΝΑΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ**

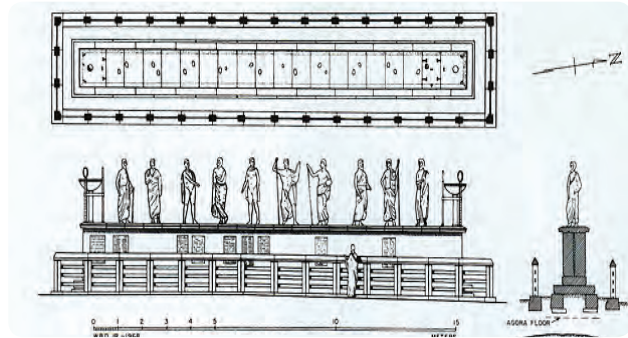
1. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Στη δημοκρατική Αθήνα πολιτικά δικαιώματα είχαν όλοι, δηλαδή όσοι κατάγονταν από πατέρα και μητέρα Αθηναίους, οι μέτοικοι (ξένοι) αλλά και οι δούλοι
- B. Στη δημοκρατική Αθήνα πολιτικά δικαιώματα είχαν και οι γυναίκες και οι άνδρες
- Γ. Στη δημοκρατική Αθήνα τα μέλη της Βουλής επιλέγονταν με κλήρο, ενώ σήμερα οι βουλευτές εκλέγονται
- Δ. Το πολιτικό κέντρο της αρχαίας Αθήνας ήταν ο Κεραμεικός
- Ε. Ο Πειραιάς ήταν το λιμάνι της αρχαίας Αθήνας

2. Αντιστοιχίστε:

A. Αθήνα	●	●	α. Διάσπασμα γλύπτης της αρχαιότητας, υπεύθυνος και για τον διάκοσμο του Παρθενώνα
B. Σπάρτη	●	●	β. Δημοκρατικό πολίτευμα
Γ. Φειδίας	●	●	γ. Ολιγαρχικό πολίτευμα
Δ. Μεγάλα Παναθήναια	●	●	δ. Αθηναϊκό δικαστήριο
Ε. Περικλής	●	●	ε. Συνέλευση των Αθηναίων πολιτών
ΣΤ. Εκκλησία του Δήμου	●	●	στ. Αθηναίος πολιτικός
Z. Άρειος Πάγος	●	●	ζ. Γιορτή προς τιμή της θεάς Αθηνάς

3. Ποιοι και πόσοι πιστεύετε ότι μπορούσαν να διαβάσουν αυτές τις δημόσιες πινακίδες στην αγορά της Αθήνας; Συζητήστε.

Το «Μνημείο των Επώνυμων Ηρώων» των 10 φυλών της Αττικής βρισκόταν στην Αγορά της Αθήνας. Εκεί τοποθετούνταν ξύλινες πινακίδες με ανακοινώσεις για διάφορα θέματα της επικαιρότητας (προτεινόμενα νομοσχέδια, ψηφίσματα, κλπ.).

4. Με τη βοήθεια του /της εκπαιδευτικού, συζητήστε ποιοι θεοί παριστάνονται στο κέντρο του δυτικού αετώματος του Παρθενώνα.

● A.14 Ο ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

1. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

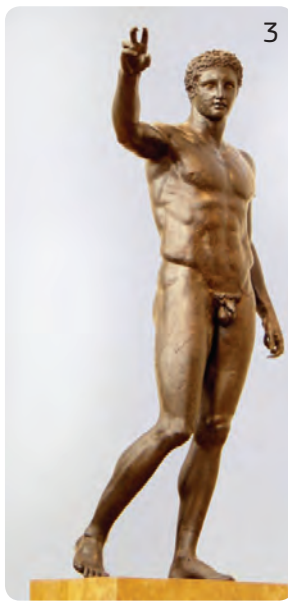
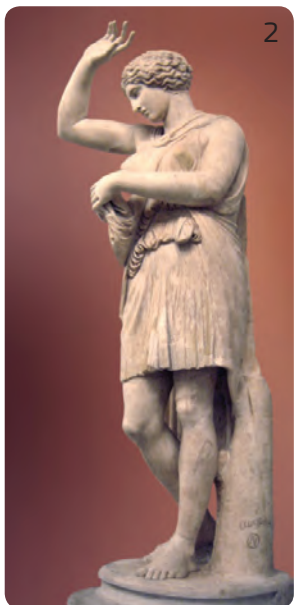
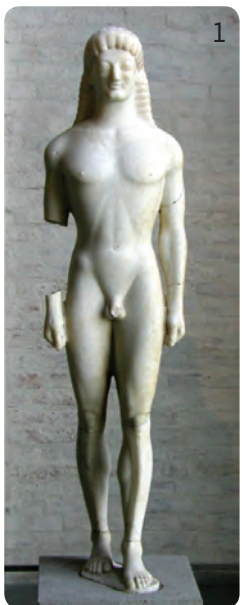
- A. Την Κλασική εποχή η Αθήνα κυριαρχούσε στη ξηρά και η Σπάρτη στη θάλασσα
- B. Ο Πελοποννησιακός πόλεμος έγινε γιατί η Σπάρτη φοβήθηκε τη μεγάλη δύναμη που είχε αποκτήσει η Αθήνα

2. Αντιστοιχίστε:

A. Ηρόδοτος ●	● α. Ο «πατέρας» της ιστορίας
B. Θουκυδίδης ●	● β. Ξεχώρισε τις πραγματικές αιτίες των γεγονότων από τις αφορμές
	● γ. Έγραψε για τους Περσικούς πολέμους
	● δ. Γράφει για γεγονότα που έζησε ο ίδιος
	● ε. Έγραψε για τον Πελοποννησιακό πόλεμο
	● στ. Περιγράφει τα ήθη και έθιμα των Περσών
	● ζ. Στο έργο του αφηγείται και μύθους

● A.15 ΚΛΑΣΙΚΗ ΤΕΧΝΗ, ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ, ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

👉 1. Ποια από τα παρακάτω αγάλματα πιστεύετε ότι είναι της Αρχαϊκής και ποια της Κλασικής εποχής; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.

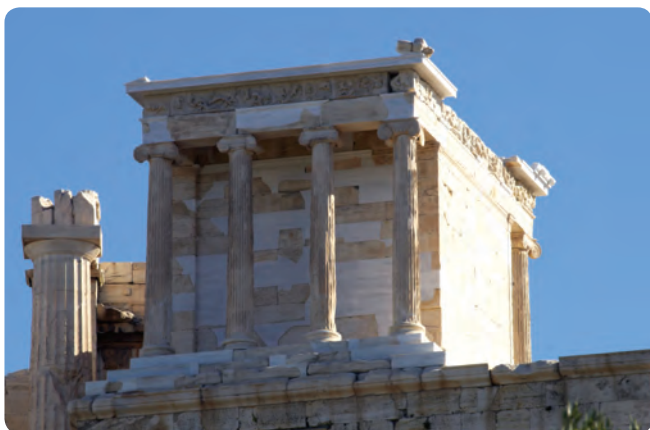

1. Άγαλμα που βρέθηκε στο νεκροταφείο της αρχαίας Τενέας (κοντά στην Κόρινθο).
2. Η «Πληγωμένη Αμαζόνα» του γλύπτη Πολύκλειτου (ρωμαϊκό αντίγραφο).
3. Χάλκινο άγαλμα που βρέθηκε σε αρχαίο ναυάγιο στα Αντικύθηρα.
4. Στην επιγραφή του αγάλματος αυτού διαβάζουμε: «Μνήμα της Φρασίκλειας, θα καλούμαι κόρη για πάντα, αφού αντί για γάμο οι θεοί αυτό το όνομα μου όρισαν. Με έφτιαξε ο Αριστίων ο Πάριος».

👉 2. Αντιστοιχίστε:

A. Ιπποκράτης ●	● α. Αρχαίος φιλόσοφος που ίδρυσε το Λύκειο
B. Πλάτωνας ●	● β. Δραματικός ποιητής που έγραψε τραγωδίες
Γ. Αριστοτέλης ●	● γ. Ο «πατέρας» της ιατρικής επιστήμης
Δ. Σοφοκλής ●	● δ. Δραματικός ποιητής που έγραψε κωμωδίες
E. Αριστοφάνης ●	● ε. Αρχαίος φιλόσοφος που ίδρυσε την Ακαδημία

👉 3. Ποιες διαφορές εντοπίζετε ανάμεσα στους δύο αυτούς κλασικούς ναούς; Παρατηρήστε κυρίως τις κολώνες (κίονες) και την ανάγλυφη διακόσμηση των ναών.

Ο ναός της Αθηνάς Νίκης στην Ακρόπολη των Αθηνών.

Ο ναός του Ηφαίστου στην Αθήνα (Θησείο).

4. Αναγνωρίζετε τα κτίρια αυτά (Αθήνα); Τα σχεδίασε ο Δανός αρχιτέκτονας Θεόφιλος Χάνσεν τον 19ο αι. με πρότυπο την κλασική αρχιτεκτονική.

● A.16 Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

1. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Ο Μέγας Αλέξανδρος επέβαλε σε όλες τις περιοχές που κατακτούσε τη λατρεία και τον τρόπο διοίκησης των Μακεδόνων
- Γ. Ο Μέγας Αλέξανδρος κατέκτησε το περσικό κράτος και δημιούργησε μια νέα μεγάλη αυτοκρατορία
- B. Στην αυτοκρατορία του Μεγάλου Αλεξάνδρου απαγορεύονταν οι γάμοι ανάμεσα σε Μακεδόνες και ξένες γυναίκες
- Δ. Μέσα στην αυτοκρατορία του Μεγάλου Αλεξάνδρου διαδόθηκε ο ελληνικός πολιτισμός
- E. Μετά το θάνατό του ο Μέγας Αλέξανδρος θεοποιήθηκε και δημιουργήθηκαν πολλοί μύθοι για αυτόν σε διάφορους λαούς

2. Αντιστοιχίστε:

A. Φίλιππος Β΄	●	α. Ελληνικό φύλο εγκατεστημένο στη βόρεια Ελλάδα
B. Μακεδόνες	●	β. Μακεδόνας βασιλιάς, πατέρας του Μεγάλου Αλεξάνδρου
Γ. Κράτος των Μακεδόνων	●	γ. Η πρώτη πρωτεύουσα του μακεδονικού κράτους
Δ. Αιγές (Βεργίνα)	●	δ. Το πολίτευμά του ήταν η βασιλεία
E. Δαρείος	●	ε. Πέρσης βασιλιάς
ΣΤ. Ελληνο-βουδιστική τέχνη	●	στ. Ο Μ. Αλέξανδρος στα αραβικά
Z. Ισκαντέρ	●	ζ. Αρχαιολόγος που ανακάλυψε τους βασιλικούς τάφους της Βεργίνας
H. Μανόλης Ανδρόνικος	●	η. Γκαντάρα

3. Μπορείτε να διακρίνετε τι φοράει ο Μέγας Αλέξανδρος στο κεφάλι; Γιατί επιλέγει να τον παρουσιάσει έτσι ο καλλιτέχνης;

Σαρκοφάγος που βρέθηκε στη νεκρόπολη της Σιδώνας. Παριστάνει τον Μέγα Αλέξανδρο να πολεμά με τους Πέρσες (Αρχαιολογικό Μουσείο Ιστανμπούλ).

● A.17 Ο ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

1. Ελληνιστική εποχή ονομάζεται:

- A. Η περίοδος από το θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου έως την κυριαρχία των Ρωμαίων στην ανατολική Μεσόγειο
- B. Η περίοδος από τη βασιλεία του Μ. Αλεξάνδρου έως τη διάσπαση της αυτοκρατορίας του σε πολλά κράτη

2. Την Ελληνιστική εποχή ακμάζουν κυρίως:

- A. Οι πόλεις στη Μικρά Ασία, την Αίγυπτο και την Εγγύς Ανατολή
- B. Οι πόλεις-κράτη του ελλαδικού χώρου και της Μεγάλης Ελλάδας

3. Αμέσως μετά τον θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου, η αυτοκρατορία του:

- A. Χωρίστηκε σε πολλά βασίλεια που πολεμούσαν μεταξύ τους
- B. Πέρασε στα χέρια των Ρωμαίων

4. Κυκλώστε ποια από τα παρακάτω είναι χαρακτηριστικά του ελληνιστικού κόσμου:

- A. Το πάντρεμα ελληνικών και ανατολικών παραδόσεων
- B. Η κοινή ελληνιστική γλώσσα
- Γ. Η μία κοινή θρησκεία
- Δ. Τα μοναρχικά πολιτεύματα

5. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Στον Ελληνιστικό κόσμο, όλοι υιοθέτησαν τον ελληνικό τρόπο ζωής
- B. Η πόλη Θεσσαλονίκη ιδρύθηκε από τον Μ. Αλέξανδρο
- Γ. Την Ελληνιστική εποχή τα γράμματα, οι επιστήμες και οι τέχνες γνώρισαν σημαντική άνθηση
- Δ. Μεταξύ άλλων, η Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου ήταν διάσημη για το Μουσείο και τη μεγάλη βιβλιοθήκη της

6. Αντιστοιχίστε:

A. Αρίσταρχος ο Σάμιος	●	● α. Εκεί εργάζονταν επιστήμονες και φιλόλογοι
B. Μουσείο της Αλεξάνδρειας	●	● β. Υποστήριξε ότι κέντρο του σύμπαντος είναι ο Ήλιος και όχι η Γη
Γ. Γυμνάσιο	●	● γ. Χάρη σε αυτήν διαβάστηκαν τα ιερογλυφικά της Αιγύπτου
Δ. Στήλη της Ροζέτας	●	● δ. Εκεί πήγαιναν οι νέοι για να ασκηθούν σωματικά

7. Παρατηρήστε το ελληνιστικό αυτό χάλκινο έργο. Τι προσπαθεί να εκφράσει ο γλύπτης; Σε τι διαφέρει από τα κλασικά αγάλματα;

Ο «πυγμάχος των Θερμών»
(Μουσείο Nationale Romano, Ρώμη).

● A.18 ΡΩΜΑΙΟΙ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

👉 1. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

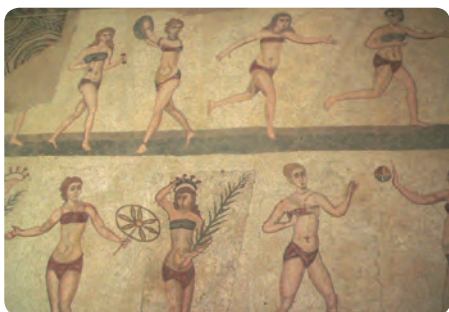
- A. Η Ρώμη ήταν στην αρχή μια πόλη της ιταλικής χερσονήσου
- B. Οι Ρωμαίοι έκαναν πολλούς πολέμους για να μεγαλώσουν το κράτος τους
- Γ. Οι Ρωμαίοι δεν επηρεάστηκαν καθόλου από τον ελληνικό πολιτισμό
- Δ. Στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία κυριαρχούσαν δύο γλώσσες, τα λατινικά και τα ελληνικά
- Ε. Τα ρωμαϊκά χρόνια όλες οι ελληνικές πόλεις βρίσκονταν σε παρακμή
- ΣΤ. Οι Ρωμαίοι ήταν ανεκτικοί απέναντι στις διαφορετικές θρησκείες
- Z. Στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία υπήρχαν πολλοί δούλοι
- H. Οι Ρωμαίοι διοικητές δεν φρόντισαν να κάνουν δημόσια έργα (υδραγωγεία, δρόμους κλπ)
- Θ. Το σύγχρονο ευρωπαϊκό δίκαιο οφείλει πολλά στην παράδοση της ρωμαϊκής νομοθεσίας

👉 2. Δείτε προσεκτικά τον χάρτη στο βιβλίο. Πώς καταλαβαίνετε τη φράση: «Τον 1ο αι. π.Χ. η Μεσόγειος ήταν μια “ρωμαϊκή λίμνη”»;

👉 3. Αντιστοιχίστε:

A.	●	α. Ρωμαϊκή προτομή
B.	●	β. Το «Ηρώδειο»
Γ.	●	γ. Κεφάλι από αρχαϊκό ελληνικό άγαλμα
Δ. Εγνατία οδός	●	δ. Ρωμαίος αυτοκράτορας που έδωσε το δικαίωμα του πολίτη σε όλους τους ελεύθερους κατοίκους της αυτοκρατορίας (212 μ.Χ.)
Ε. Οκταβιανός Αύγουστος	●	ε. Μονομάχος θρακικής καταγωγής που ηγήθηκε μιας μεγάλης επανάστασης δούλων (73-71 π.Χ.)
ΣΤ. Σπάρτακος	●	στ. Ο πρώτος ρωμαίος αυτοκράτορας
Z. Καρακάλλας	●	ζ. Ρωμαϊκός δρόμος που ξεκινούσε από τη σημερινή Αλβανία και έφτανε έως την Ανατολική Θράκη

👉 4. Σχολιάστε την παρακάτω εικόνα.

«Κορίτσια με μπικίνι», από τη ρωμαϊκή Villa del Casale στη Σικελία (4ος αι. μ.Χ.).

Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΚΑΙ Ο ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

● B.1 ΑΠΟ ΤΗ ΡΩΜΗ ΣΤΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ

👉 1. Ποιος μετέφερε την πρωτεύουσα της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας από τη Ρώμη στην Κωνσταντινούπολη;

A. Θεοδόσιος ο Μέγας, B. Μέγας Κωνσταντίνος, Γ. Ιουλιανός, Δ. Ιουστινιανός

👉 2. Πότε έγινε νέα πρωτεύουσα της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας η Κωνσταντινούπολη;

A. το 330 μ.Χ., B. το 330 π.Χ.

👉 3. Αντιστοιχίστε:

A. Μέγας Κωνσταντίνος	●	●	α. Ανακηρύσσει το χριστιανισμό σε επίσημη θρησκεία και κλείνει τα ειδωλολατρικά κέντρα
B. Θεοδόσιος Α΄	●	●	β. Αναγνωρίζει το χριστιανισμό ως νόμιμη θρησκεία και παύει τις διώξεις κατά των χριστιανών
Γ. Ιουλιανός	●	●	γ. Προσπαθεί να αναβιώσει τον πολυθεϊσμό, αλλά συναντά τις αντιδράσεις των χριστιανών

👉 4. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Τον 4ο αι. το ρωμαϊκό κράτος ονομάστηκε «βυζαντινή αυτοκρατορία»
- B. Ο Μέγας Κωνσταντίνος ήθελε να ενισχύσει την ενότητα της αυτοκρατορίας με μια νέα θρησκεία, τον χριστιανισμό
- Γ. Η Κωνσταντινούπολη ονομάστηκε «Βασιλεύουσα», γιατί εκεί ήταν η έδρα του ρωμαίου βασιλιά
- Δ. Τον 4ο αι. ο χριστιανισμός είχε ήδη πολλούς πιστούς μέσα στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία
- Ε. Όταν επικράτησε ο χριστιανισμός, χάθηκε τελείως η ελληνορωμαϊκή παράδοση

👉 5. Αντιστοιχίστε:

A. Μονοθεϊσμός	●	●	α. Χριστιανοί που πίστευαν ότι ο Χριστός είχε μόνο μία φύση, τη θεϊκή
B. Μονοφυσίτες	●	●	β. Η πίστη ότι ο θεός είναι ένας
Γ. Αιρέσεις	●	●	γ. Οι εκδοχές του χριστιανισμού που δεν αναγνώριζε η επίσημη Εκκλησία

● B.2 Ο ΑΙΩΝΑΣ ΤΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ

👉 1. Συμπληρώστε το κείμενο με τις παρακάτω λέξεις:

ανατολικό	Ιουστινιανός	γερμανικά φύλα	δυτικό

Από τα τέλη του 4ου αι. και μετά, διάφορα _____ μετανάστευσαν νότια και κατέλαβαν αρκετά εδάφη της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας στη Δύση.

Τον 6ο αι. ο _____ κατάφερε να πάρει πίσω ένα σημαντικό μέρος αυτών. Γρήγορα όμως οι διάδοχοί του τα έχασαν και πάλι. Έτσι η αυτοκρατορία έχασε οριστικά το _____ τμήμα της και περιορίστηκε στο _____.

👉 2. Αντιστοιχίστε:

A. Θεοδόσιος Α΄	●	●	α. Απαγόρευσε τις αρχαίες λατρείες και έκλεισε τη φιλοσοφική σχολή της Αθήνας
B. Ιουστινιανός	●	●	β. Ενίσχυσε την αυτοκρατορική εξουσία
		●	γ. Έκλεισε το Μαντείο των Δελφών και απαγόρευσε τους Ολυμπιακούς Αγώνες
		●	δ. Ανακήρυξε το χριστιανισμό επίσημη θρησκεία του βυζαντινού κράτους
		●	ε. Διέταξε να φτιαχτεί μια ενιαία νομοθεσία και να γραφτούν οι νέοι νόμοι στα ελληνικά

👉 3. Αντιστοιχίστε:

A. Μεγάλο Παλάτι	●	●	α. Οι νέοι βυζαντινοί νόμοι που γράφτηκαν στα ελληνικά
B. Νεαρές	●	●	β. Η ιστορική περίοδος από τη διάλυση του Δυτικού Ρωμαϊκού κράτους έως το τέλος του 15ου αι.
Γ. Μεσαίωνας	●	●	γ. Η οικία του αυτοκράτορα και το κέντρο διοίκησης όλης της αυτοκρατορίας
Δ. Στάση του Νίκα	●	●	δ. Χριστιανοί που αφιέρωναν τη ζωή τους αποκλειστικά στη λατρεία του Θεού
E. μοναχοί	●	●	ε. Εξέγερση δύο «δήμων» της Κωνσταντινούπολης το 532 ενάντια στον Ιουστινιανό
ΣΤ. Προκόπιος	●	●	στ. Ιστορικός που έζησε και έγραψε την εποχή του αυτοκράτορα Ιουστινιανού

● B.3 ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

☞ 1. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Δεν γνωρίζουμε ονόματα αρχαίων Ελλήνων καλλιτεχνών
- B. Οι βυζαντινοί καλλιτέχνες γενικά δεν υπέγραφαν τα έργα τους
- Γ. Στη βυζαντινή τέχνη τα πρόσωπα και τα πράγματα παρουσιάζονται όπως είναι στην πραγματικότητα
- Δ. Σκοπός της βυζαντινής θρησκευτικής τέχνης είναι να διδάξει στους πιστούς τις χριστιανικές αρχές

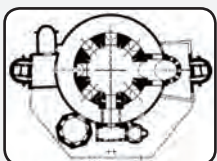
☞ 2. Αντιστοιχίστε:

Αχειροποίητος, Θεσσαλονίκη.

Αγία Σοφία, Κωνσταντινούπολη.

Μαυσωλείο του ρωμαίου αυτοκράτορα Γαλέριου και μετά εκκλησία του Αγ. Γεωργίου, Θεσσαλονίκη.

● α. Βασιλική με τρούλο

● β. Ροτόντα

● γ. Βασιλική

● B.4 ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ ΛΑΟΥΣ

ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ

☞ 1. Συμπληρώστε το κείμενο με τις παρακάτω λέξεις:

διπλωματία	Σλάβους	Βούλγαρους	συμμάχους	δώρα	γάμους
εμπορικές	ιεραποστολές	Πέρσες	Ρως		

Οι Βυζαντινοί έκαναν συχνά πολέμους με τους γειτονικούς λαούς, όπως για παράδειγμα με τους _____ και τους _____ τον 6ο και 7ο αι., αλλά και αργότερα, τον 10ο αι., με τους _____. Οι πόλεμοι όμως κόστιζαν πολύ και δεν ήταν πάντα επιτυχείς. Έτσι, οι βυζαντινοί αυτοκράτορες χρησιμοποιούσαν και τη _____ για να αποκτήσουν _____ έξω από την αυτοκρατορία. Έκαναν πλούσια _____ σε ξένους ηγεμόνες, _____ συμφωνίες με άλλα κράτη, αλλά και _____ ανάμεσα σε βυζαντινές πριγκίπισσες και ξένους ηγεμόνες. Στέλνοντας επίσης και _____, κατάφεραν να εκχριστιανίσουν αρκετούς βαλκανικούς λαούς, όπως τους Σλάβους, τους Βούλγαρους, αλλά και τους _____. Με αυτόν τον τρόπο, μεγάλωσε σημαντικά η σφαίρα επιρροής του βυζαντινού κράτους.

2. Αντιστοιχίστε:

A. Ηράκλειος	●	●	α. Ηγεμόνας των Φράγκων
B. Καρλομάγνος	●	●	β. Βυζαντινός αυτοκράτορας που νίκησε τον στρατό του Βούλγαρου ηγεμόνα Σαμουήλ
Γ. Βασίλειος Β΄	●	●	γ. Βυζαντινός αυτοκράτορας που πολέμησε με τους Πέρσες
Δ. Κύριλλος και Μεθόδιος	●	●	δ. Βυζαντινοί καλόγεροι που συνέβαλαν στον εκχριστιανισμό των Σλάβων

3. Πότε έγιναν τα ελληνικά επίσημη γλώσσα της βυζαντινής αυτοκρατορίας;

- A. Επί Ηρακλείου, B. Επί Ιουστινιανού

4. Οι βυζαντινοί αυτοκράτορες θεωρούσαν ότι:

- A. Το κράτος που διοικούσαν ήταν η συνέχεια της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας
B. Η ρωμαϊκή αυτοκρατορία δεν υπήρχε πια

● B.5 TO BYZANTIO KAI OI APABES

1. Αντιστοιχίστε:

A. θέματα	●	●	α. Αραβοϊσλαμικό κράτος με ανώτατο ηγέτη τον χαλίφη
B. Ακρίτες	●	●	β. Βυζαντινές περιοχές με δικό τους στρατό, τον οποίο αποτελούσαν ελεύθεροι αγρότες
Γ. Μονοφυσίτες	●	●	γ. Στρατιώτες που φύλαγαν τα σύνορα της βυζαντινής αυτοκρατορίας
Δ. Υγρό πυρ	●	●	δ. Εύφλεκτο υγρό που χρησιμοποίησαν οι Βυζαντινοί όταν οι Άραβες πολιορκήσαν την Κωνσταντινούπολη
E. Χαλιφάτο	●	●	ε. Χριστιανοί των ανατολικών επαρχιών που δεν πίστευαν στο ορθόδοξο δόγμα.

☞ **2. Το ισλάμ και ο χριστιανισμός είναι:**
Α. Μονοθεϊστικές θρησκείες, Β. Πολυθεϊστικές θρησκείες

☞ **3. Οι Άραβες έφεραν στη Μεσόγειο:**
Α. Νέες καλλιέργειες, Β. Το χαρτί, Γ. Το μετάξι

☞ **4. Κυκλώστε τις σωστές απαντήσεις. Οι Άραβες κατέκτησαν:**
Α. Το περσικό βασίλειο (των Σασσανιδών), Β. Τις νότιες και ανατολικές περιοχές της βυζαντινής αυτοκρατορίας, Γ. Τη Β. Αφρική, Δ. Τη Μικρά Ασία, Ε. Τη σημερινή Ισπανία, ΣΤ. Τη σημερινή Ιταλία, Ζ. Νησιά της Μεσογείου (π.χ. Κύπρος, Κρήτη, Σικελία)

☞ **5. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:**

- Α. Οι βυζαντινοί αυτοκράτορες ήταν ανεκτικοί απέναντι στις διάφορες θρησκείες και τις διάφορες εκδοχές του χριστιανισμού
- Β. Οι Άραβες δεν ανέπτυξαν θαλάσσιο εμπόριο
- Γ. Ο ευρωπαϊκός πολιτισμός οφείλει πολλά στις επιστημονικές γνώσεις των Αράβων
- Δ. Πολλά αρχαία κείμενα τα γνωρίζουμε μέσα από τις μεταφράσεις των Αράβων

☞ **6. Διαβάστε και συζητήστε το παρακάτω απόσπασμα:**

... η Μεσόγειος είναι ένα πανάρχαιο σταυροδρόμι. Εδώ και αιώνες τα πάντα συνέρρεαν προς αυτήν... άνθρωποι, υποζύγια, άμαξες, εμπορεύματα, καράβια, ιδέες, θρησκείες, τέχνες ζωής. Ακόμη και φυτά. Ωστόσο, με εξαίρεση την ελιά, το αμπέλι και το σιτάρι – αυτόχθονα αγαθά της Μεσογείου από πολύ νωρίς – όλα σχεδόν τα υπόλοιπα γεννήθηκαν μακριά από τη θάλασσα. Αν ο Ηρόδοτος, ο πατέρας της ιστορίας που έζησε τον 5ο αι. π.Χ., επέστρεφε ανακατεμένος με τους τουρίστες, θα γνώριζε τη μία έκπληξη μετά την άλλη... πορτοκαλιές, λεμονιές, μανταρινιές, δεν θυμόταν να τις έχει ξαναδεί στη ζωή του. Μα την αλήθεια! Προέρχονται από την Άπω Ανατολή και έφθασαν εδώ με τους Άραβες... Και τα κυπαρίσσια, ούτε απ' αυτά είδε ποτέ του γιατί είναι περσικά... πόσες εκπλήξεις τον περιμένουν ακόμη – μπορεί να είναι η ντομάτα που έρχεται από το Περού, η μελιτζάνα που είναι ινδική... το μεξικάνικο καλαμπόκι, το ρύζι, αυτό το ευεργέτημα των Αράβων, για να μη μιλήσουμε για τα φασόλια, για την πατάτα, για το κινέζικο βουνίσιο ροδάκινο που έγινε περσικό ή για τον καπνό».

Braudel, F. κ.ά., *Η Μεσόγειος: Ο χώρος και η ιστορία*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1990, σ. 10-11.

☞ **7. Μπορείτε να εντοπίσετε στη φωτογραφία ποια στοιχεία μαρτυρούν την επίδραση της ελληνορωμαϊκής και βυζαντινής αρχιτεκτονικής παράδοσης;**

Το Μεγάλο τζαμί της Δαμασκού.

● B.6 Η ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑ

👉 1. Αντιστοιχίστε:

A. Εικονομαχία	●	●	α. Εκείνος που είναι αντίθετος με τη λατρεία των εικόνων
B. Εικονομάχος	●	●	β. Το βυζαντινό βιβλίο
Γ. Εικονολάτρης	●	●	γ. Θρησκευτική διαμάχη που αναστάτωσε τη βυζαντινή κοινωνία για 100 περίπου χρόνια
Δ. Κώδικας	●	●	δ. Εκείνος που δέχεται τη λατρεία των εικόνων
E. Μετέωρα	●	●	ε. Αυτόνομη πολιτεία μοναστηριών στη χερσόνησο του Άθω της Χαλκιδικής
ΣΤ. Άγιο Όρος	●	●	στ. Τεράστιοι βράχοι στη Θεσσαλία, πάνω στους οποίους είναι χτισμένα σημαντικά μοναστήρια

● B.7 ΟΙ «ΔΥΝΑΤΟΙ» ΚΑΙ ΟΙ ΑΔΥΝΑΜΟΙ

👉 1. Αντιστοιχίστε:

A. Δυνατοί	●	●	α. Νόμος που επέβαλε στους δυνατούς να πληρώνουν τους φόρους των φτωχών του χωριού
B. Αλληλέγγυο	●	●	β. Αριστοκράτες που κατέχουν μεγάλες εκτάσεις γης
Γ. Δυναστεία	●	●	γ. Το Πανεπιστήμιο της Κωνσταντινούπολης
Δ. Πανδιδακτήριο	●	●	δ. Ο ανώτατος ηγέτης της Καθολικής Εκκλησίας και αρχηγός της πόλης-κράτους του Βατικανού
E. Σχίσμα του 1054	●	●	ε. Σειρά ηγεμόνων από την ίδια οικογένεια
ΣΤ. Πάπας	●	●	στ. Η διάσπαση της Εκκλησίας σε Ανατολική Ορθόδοξη και Δυτική Καθολική

👉 2. Βάλτε στη σειρά τα ιστορικά γεγονότα:

α. Από τον 9ο αι. όμως και μετά οι ευγενείς μεγαλοκτηματίες αγοράζουν ή παίρνουν με τη βία τη γη των ανεξάρτητων αγροτών	1. ☐
β. Τον 8ο αι. η βυζαντινή αυτοκρατορία στηρίζεται στους μικρούς και μεσαίους ελεύθερους αγρότες των θεμάτων	2. ☐
γ. Αυτοί είναι οι δυνατοί, οι οποίοι προσπαθούν να κατακτήσουν και την πολιτική εξουσία	3. ☐
δ. Αυτοί πλήρωναν τους περισσότερους φόρους και αποτελούσαν τον στρατό της αυτοκρατορίας	4. ☐
ε. Όσο λιγοστεύουν οι ανεξάρτητοι αγρότες, το βυζαντινό κράτος χάνει φόρους και στρατιώτες	5. ☐
στ. Γι' αυτό και οι αυτοκράτορες της μακεδονικής δυναστείας παίρνουν μέτρα για να περιορίσουν τη δύναμη των πλούσιων ευγενών	6. ☐

☞ 3. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Η μακεδονική δυναστεία ονομάστηκε έτσι γιατί οι αυτοκράτορες έλεγαν ότι κατάγονταν από τους αρχαίους Μακεδόνες
- B. Την εποχή της μακεδονικής δυναστείας αναπτύσσεται το εμπόριο και αρκετές πόλεις ακμάζουν
- Γ. Καθένας στη βυζαντινή αυτοκρατορία ήταν ελεύθερος να εμπορεύεται τα προϊόντα του όπως και όπου ήθελε
- Δ. Οι έμποροι και οι βιοτέχνες ήταν οργανωμένοι σε συντεχνίες (συστήματα)
- Ε. Την εποχή της μακεδονικής δυναστείας οι λόγιοι ασχολούνται και πάλι με τη μελέτη των αρχαίων κειμένων και τις επιστήμες

☞ 4. Ποιες πληροφορίες παίρνουμε για τη βυζαντινή κοινωνία από το κείμενο του Μιχαήλ Ψελλού; Συζητήστε επίσης με τον /την εκπαιδευτή /τρια πώς προέκυψε ο συμβατικός όρος «μακεδονική αναγέννηση».

«Όμως τόση πνευματική ξηρασία υπάρχει στη ζωή μας, ώστε όλοι μαζί έχουμε καταλήξει στην αμάθεια. Και έτσι πολλοί νομίζουν ότι ακόμη και η βροχή δεν έρχεται από τα σύννεφα, αλλά... από τρύπες στον ουρανό από τις οποίες περνάει το νερό... Εγώ λοιπόν σας λέω να... ασχοληθείτε με τις επιστήμες... και να μάθετε πως η ελληνική σοφία, αν και αμάρτησε προς το θείο, παρ' όλα αυτά γνώρισε τη φύση όπως τη δημιούργησε ο Πλάστης».

● B.8 ΟΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΕΣ ΚΑΙ Ο ΔΙΑΜΕΛΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

☞ 1. Οι Σταυροφορίες ξεκίνησαν ως:

- A. Ένας ιερός πόλεμος των χριστιανών της Δύσης κατά των μουσουλμάνων Αράβων και Τούρκων
B. Ένας πόλεμος των ηγεμόνων της Δύσης κατά της Βυζαντινής αυτοκρατορίας

☞ 2. Οι Σταυροφόροι κατευθύνθηκαν:

- A. Προς τη Βόρεια Αφρική, B. Προς την Παλαιστίνη

☞ 3. Η κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους έγινε:

- A. Το 1204, B. Το 1453, Γ. Το 1054

☞ 4. Μετά την Δ' Σταυροφορία, η Βυζαντινή αυτοκρατορία:

- A. Έπαψε να υπάρχει και δημιουργήθηκαν νέα κράτη
B. Έχασε πολλά εδάφη αλλά εξακολούθησε να υπάρχει

☞ 5. Μετά τη διάλυση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, η Κρήτη και τα Επτάνησα παρέμειναν για πολλά χρόνια:

- A. Υπό την κυριαρχία των Βενετών, B. Υπό την κυριαρχία των Αράβων

6. Με βάση το παρακάτω κείμενο, ποιο ήταν το κυριότερο χαρακτηριστικό των μεσαιωνικών κρατών;

«...Γίνεται γενικά δεκτό πως το Βυζάντιο παρουσίαζε πολύ έντονο θρησκευτικό – εκκλησιαστικό χαρακτήρα... Το Βυζάντιο δεν ήταν θρησκευτικότερο από τα άλλα σύγχρονά του χριστιανικά κράτη. Η κοινωνία του δεν ήταν περισσότερο φανατική ούτε προληπτική και δεισιδαίμονη από τις σύγχρονές του κοινωνίες, και οι θρησκευτικές αντιθέσεις ούτε συχνότερες ούτε σφοδρότερες από αυτές της Δύσης... Η κοινωνία του αντλεί από την πολιτιστική παράδοση της αρχαιότητας, ταυτόχρονα όμως εμπνέεται από το χριστιανικό πνεύμα και οδηγείται από τη χριστιανική ηθική. Η βυζαντινή κοινωνία είναι τυπική μεσαιωνική κοινωνία».

Ι. Καραγιαννόπουλος, *Το βυζαντινό κράτος*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1996, σ. 401-403.

● Β.9 Η ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

1. Το 1453 η Κωνσταντινούπολη καταλήφθηκε από τους:
Α. Βενετούς, Β. Οθωμανούς Τούρκους, Γ. Σελτζούκους Τούρκους, Δ. Σταυροφόρους
2. Λίγο πριν την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης, η Βυζαντινή αυτοκρατορία ήταν:
Α. Μεγάλη και ισχυρή, Β. Μικρή και ανίσχυρη
3. Η Κωνσταντινούπολη υπήρξε πρωτεύουσα:
Α. Της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, Β. Της Οθωμανικής αυτοκρατορίας,
Γ. Και των δύο παραπάνω αυτοκρατοριών

4. Αντιστοιχίστε:

Α. Κωνσταντίνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος	●	α. Σύμβολο της δυναστείας των Παλαιολόγων και αργότερα έμβλημα της Ορθόδοξης Εκκλησίας
Β. Μωάμεθ Β΄	●	β. Ο τελευταίος αυτοκράτορας της Βυζαντινής αυτοκρατορίας
Γ. Δικέφαλος αετός	●	γ. Ο σουλτάνος των Οθωμανών που κατέλαβε την Κωνσταντινούπολη

5. Ποιο έμβλημα έχουν οι δύο παρακάτω ποδοσφαιρικές ομάδες;

Α.Ε.Κ. (Αθλητική Ένωσις Κωνσταντινουπόλεως).

Π.Α.Ο.Κ. (Πανθεσσαλονίκειος Αθλητικός Όμιλος Κωνσταντινουπολιτών).

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

● Γ.1 Η ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

👉 1. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Οι Οθωμανοί κατέλαβαν την Κωνσταντινούπολη αλλά όχι τα Βαλκάνια
- B. Μετά την Οθωμανική κατάκτηση απαγορεύτηκαν οι μετακινήσεις
- Γ. Ο Μωάμεθ Β΄ έδιωξε από την πρωτεύουσα τους χριστιανούς
- Δ. Στα τέλη του 17ου αι. η Κωνσταντινούπολη είναι μια μεγάλη πόλη

👉 2. Ο πρώτος πατριάρχης μετά την Άλωση της Πόλης ήταν ο:

- A. Γεννάδιος Σχολάριος, B. Χρυσόστομος, Γ. Γρηγόριος Ε΄

👉 3. Η Κρήτη μέχρι τον 17ο αι. ήταν:

- A. Ανεξάρτητη, B. Οθωμανική επαρχία, Γ. Υπό βενετική κυριαρχία

👉 4. Ο σουλτάνος Μωάμεθ Β΄ ονομάστηκε:

- A. Νικητής, B. Πορθητής, Γ. Κατακτητής

👉 5. Πρωτεύουσα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας από το 1453 ήταν:

- A. Η Θεσσαλονίκη, B. Η Σμύρνη, Γ. Η Κωνσταντινούπολη

● Γ.2 Η ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

👉 1. Αντιστοιχίστε:

A. Πασάς	●	α. Ο χώρος των γυναικών
B. Σαράι	●	β. Οθωμανικό παλάτι
Γ. Χαρέμι	●	γ. Στρατιωτικός /διοικητής

👉 2. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Πολλοί αξιωματούχοι της Οθωμανικής αυτοκρατορίας δεν είχαν γεννηθεί σε μουσουλμανικές οικογένειες
- B. Οι μουσουλμάνοι ήταν γενικά ανεκτικοί προς τους αλλόθρησκους εφόσον παραδίδονταν ειρηνικά

👉 3. Αντιστοιχίστε:

A. Γενίσαροι	●	●	α. Αρχηγός του κράτους
B. Σουλτάνος	●	●	β. Επικεφαλής της διοίκησης
Γ. Σπαχής	●	●	γ. Έφιππος στρατιώτης
Δ. Μεγάλος Βεζίρης	●	●	δ. Επίλεκτο σώμα
E. Παιδομάζωμα	●	●	ε. Συγκέντρωση αλλόθρησκων παιδιών
ΣΤ. «Υψηλή Πύλη»	●	●	στ. Κτήμα /κομμάτι γης
Z. Τιμάριο	●	●	ζ. Αλλόθρησκος
H. Ζιμμής	●	●	η. Ανάκτορο /διοίκηση

👉 4. Ο σουλτάνος μπορούσε να παραχωρεί γη σε ιδιώτες. Αυτοί λέγονταν:
A. Τιμαριούχοι, B. Βεζίρηδες, Γ. Πασάδες

● Γ.3 ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ

👉 1. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Για θέματα δικαιοσύνης οι μουσουλμάνοι μεταβαίνουν πάντα στην πρωτεύουσα
- B. Οι κοινότητες ασχολούνται με θέματα καθημερινής ζωής όπως θρησκεία, εκπαίδευση, περίθαλψη
- Γ. Τον 15ο αι. οι Εβραίοι καταφεύγουν στην Οθωμανική αυτοκρατορία καθώς οι μουσουλμάνοι είναι πιο ανεκτικοί απέναντί τους από ό,τι οι δυτικοί
- Δ. Οι Αρμένιοι ανήκουν στο μιλέτι των ορθοδόξων μαζί με Έλληνες, Σέρβους, Βούλγαρους κ.ά.

👉 2. Στην Οθωμανική αυτοκρατορία η διάκριση των υπηκόων του σουλτάνου γινόταν με βάση:

- A. Το θρήσκευμα, B. Τη γλώσσα, Γ. Τη φυλή

👉 3. Αρχηγός στο μιλέτι των ορθοδόξων είναι ο:

- A. Πατριάρχης Κωνσταντινούπολης, B. Πάπας της Ρώμης, Γ. Μπένς της Μάνης

👉 4. Οι αρχηγοί των τοπικών κοινοτήτων λέγονται:

- A. Σπαχήδες, B. Βεζίρηδες, Γ. Πρόκριτοι

● Γ.4 ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

👉 1. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Τον 16ο αι. η Οθωμανική αυτοκρατορία βρίσκεται σε κρίση
- B. Στην Οθωμανική αυτοκρατορία υπάρχει μόνο μία μεγάλη πόλη, η πρωτεύουσα
- Γ. Οι κάτοικοι των νησιών ζουν στο λιμάνι, κοντά στην παραλία
- Δ. Τον 18ο αι. αναπτύσσεται σε πολλά ορεινά χωριά το εμπόριο και η βιοτεχνία
- Ε. Οι Έλληνες της Βιέννης εκδίδουν εφημερίδες και περιοδικά
- ΣΤ. Στη Ρωσία δεν υπήρχαν ελληνικές παροικίες

👉 2. Τα κέρδη από το εμπόριο βοηθούν στην ανάπτυξη:

- A. Της ναυτιλίας, B. Της γεωργίας, Γ. Της βιομηχανίας, Δ. Της ζωγραφικής

● Γ.5 ΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΤΕΧΝΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

👉 1. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Οι Οθωμανοί δεν ασχολούνται με τις επιστήμες
- B. Το ισλάμ απαγορεύει τις αστρονομικές μελέτες
- Γ. Χριστιανοί και μουσουλμάνοι εκπαιδεύονται σε χωριστά σχολεία
- Δ. Ρόλο στην ανάπτυξη της αστρονομίας έπαιξε και η μουσουλμανική θρησκεία
- Ε. Μέχρι τον 16ο αι. λίγοι είναι οι μορφωμένοι χριστιανοί
- ΣΤ. Τζαμιά χτίστηκαν μόνο στην Κωνσταντινούπολη

👉 2. Οι δάσκαλοι όλων των σχολείων πληρώνονται συνήθως από:

- A. Τον σουλτάνο, B. Την κοινότητα, Γ. Τους μαθητές

👉 3. Τα σχολεία των Ελλήνων στα χρόνια της Οθωμανικής αυτοκρατορίας:

- A. Δίδασκαν στους μαθητές ξένες γλώσσες
- B. Ενίσχυαν την ελληνική συνείδηση των μαθητών
- Γ. Τύπωναν έργα αρχαίων ελλήνων και σύγχρονων συγγραφέων

👉 4. Αντιστοιχίστε:

A. Κωνσταντινούπολη	●	α. Μεγάλη του Γένους Σχολή
B. Ιωάννινα	●	β. Σχολή της Χίου
Γ. Χίος	●	γ. Ζωσιμαία Σχολή
Δ. Σμύρνη	●	δ. Ευαγγελική Σχολή

● Γ.6 ΤΙ ΓΙΝΕΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ;

👉 1. Ο Γουτεμβέργιος:

- A. Είναι ο εφευρέτης των τυπογραφικών στοιχείων,
- B. Είναι ο εφευρέτης της πυξίδας
- Γ. Είναι ο κατασκευαστής του αεροπλάνου

👉 2. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Ένας από τους στόχους του Διαφωτισμού είναι να απομακρύνει τον άνθρωπο από τις προλήψεις
- B. Οι ιδέες του Διαφωτισμού γρήγορα υιοθετούνται από τους Οθωμανούς
- Γ. Φεουδάρχες λέγονται οι κάτοχοι μεγάλων εκτάσεων γης
- Δ. Η Αναγέννηση είναι πνευματικό και καλλιτεχνικό κίνημα που εκδηλώθηκε στην Αγγλία
- E. Η Αναγέννηση είναι πνευματικό και καλλιτεχνικό κίνημα που υμνεί την ομορφιά του ανθρώπου και της φύσης

👉 3. Αντιστοιχίστε:

A. Λεονάρντο Ντα Βίντσι	●	α. Διαφωτιστής
B. Βολταίρος	●	β. Μηχανικός, χημικός, εφευρέτης
Γ. Μποτιτσέλι	●	γ. Ζωγράφος
Δ. Μικαήλ Άγγελος	●	δ. Ζωγράφος, γλύπτης

● Γ.7 ΠΑΡΘΕΝΩΝΑΣ: ΟΙ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΕΝΟΣ ΜΝΗΜΕΙΟΥ

- 👉 1. Αριθμήστε τις εικόνες με τη σωστή χρονολογική σειρά (ανάλογα με τη μορφή που έχει ο ναός) από την παλαιότερη στην πιο πρόσφατη.

A.

B.

Γ.

1.

2.

3.

● Γ.8 ΕΙΚΟΝΕΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

- 👉 1. Στην Κρήτη αναπτύχθηκε η αιογραφία την περίοδο της:
Α. Βενετικής κυριαρχίας, Β. Οθωμανικής κυριαρχίας, Γ. Ελληνικής Επανάστασης

- 👉 2. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- Α. Από τα χρόνια του Βυζαντίου, οι αιογράφοι υπογράφουν τις εικόνες
- Β. Οι Οθωμανοί απαγορεύουν τη δημιουργία εικόνων
- Γ. Ο Ελ Γκρέκο είναι κρητικός ζωγράφος που έζησε και δημιούργησε στην Ιταλία και την Ισπανία

● Γ.9 Ο «ΜΕΓΑΛΟΣ ΑΣΘΕΝΗΣ»: Η ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΣΕ ΠΑΡΑΚΜΗ

- 👉 1. Το 1683 ο οθωμανικός στρατός πολιορκήσε:
Α. Τη Βιέννη, Β. Το Παρίσι, Γ. Την Αθήνα

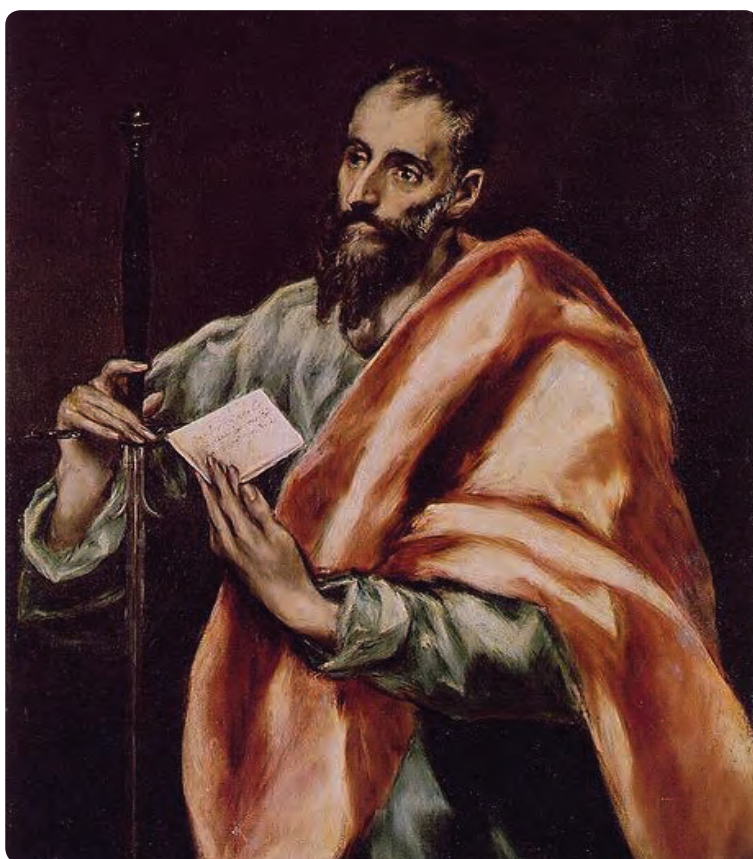
- 👉 2. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- Α. Παρόλα τα προβλήματα που αντιμετωπίζει, η Οθωμανική αυτοκρατορία συνεχίζει να αυξάνει τα εδάφη της και τον 17ο-18ο αι.
- Β. Τον 17ο-18ο αι. αναπτύσσονται πολλές χριστιανικές κοινότητες
- Γ. Ο σουλτάνος απαγορεύει σε αλλόθρησκους να ασχολούνται με το εμπόριο
- Δ. Οι συνεχείς ρωσοτουρκικοί πόλεμοι εξασθενούν τον οθωμανικό στρατό
- Ε. Η συνθήκη του Κιουτσούκ-Καϊνάρτζη προβλέπει ελεύθερη ναυσιπλοΐα για τα ρωσικά πλοία και προστασία των χριστιανών υπηκόων της Οθωμανικής αυτοκρατορίας από τη Ρωσία
- ΣΤ. «Ανατολικό Ζήτημα» είναι η διαμάχη για το μέλλον της Οθωμανικής αυτοκρατορίας κατά τον 18ο αι.

3. Δείτε τη μεταβυζαντινή εικόνα και τον πίνακα και σχολιάστε.

Ο Απόστολος Παύλος όπως τον ζωγράφισε ο Θεοφάνης ο Κρης το 1546. Άγιο Όρος, Μονή Σταυρονικήτα.

Ο Απόστολος Παύλος του Ελ Γκρέκο, αρχές 17ου αι.

ΝΕΟΤΕΡΑ ΧΡΟΝΙΑ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

● Δ.1 ΙΔΕΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΔΡΟΜΟΙ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

 1. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Πηγή έμπνευσης για την Ελληνική Επανάσταση υπήρξε και η Γαλλική Επανάσταση
- B. Ο Αδαμάντιος Κοραΐς είναι εκπρόσωπος του Νεοελληνικού Διαφωτισμού
- Γ. Για τον Κοραΐ προϋπόθεση της απελευθέρωσης είναι η πνευματική ανάπτυξη
- Δ. Οι εφοπλιστές και οι καπετάνιοι λέγονται κλέφτες και αρματολοί

 2. Σχολιάστε την παρακάτω φράση από τον Θούριο του Ρήγα Βελεστινλή:

«Οι νόμοι ναν' ο πρώτος, και μόνος οδηγός, και της πατρίδος ένας, να γένη αρχηγός».

 3. Ο Ρήγας Βελεστινλής μιλάει για την απελευθέρωση:

- A. Των Τούρκων, B. Των βαλκανικών λαών, Γ. Των Αρμενίων

 4. Αντιστοιχίστε (17ος - 18οι.):

A. Αλή Πασάς	●	α. Διαφωτιστής
B. Κοραΐς	●	β. Τοπικός άρχοντας
Γ. Αρματολός	●	γ. Ένοπλος πολεμιστής
Δ. Κλέφτης	●	δ. Ένοπλος πολεμιστής

Δ.2 Η ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΑΙ Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΜΟΛΔΟΒΛΑΧΙΑ

1. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Στόχος της Φιλικής Εταιρείας ήταν η προετοιμασία του απελευθερωτικού αγώνα των Ελλήνων
B. Η Φιλική Εταιρεία ιδρύθηκε στην Οδησό

2. Ποιος ήταν ο γενικός αρχηγός της Φιλικής Εταιρείας:

- A. Ο Κολοκοτρώνης, B. Ο Σκουφάς, Γ. Ο Υψηλάντης

3. Οι τρεις ιδρυτές της Φιλικής Εταιρείας ήταν οι:

- A. Σκουφάς, Ξάνθος, Τσακάλωφ, B. Σκουφάς, Μιαούλης, Σούτζος
Γ. Σκουφάς, Κολοκοτρώνης, Τσακάλωφ

4. Η Ελληνική Επανάσταση άρχισε στην:

- A. Μολδοβλαχία, B. Πελοπόννησο, Γ. Ρωσία

5. Δείτε την επιγραφή στο σπίτι της Φιλικής Εταιρείας στην Οδησό. Σχολιάστε τι θυμάστε για αυτή τη μυστική οργάνωση των Ελλήνων.

Νεότερα χρόνια, η ελληνική επανάσταση

δ' ενότητα

Δ.3 ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ

1. Η Ελληνική Επανάσταση ξεσπά το:

- A. 1821, B. 1831, Γ. 1841

στην:

- α. Θεσσαλία, β. Πελοπόννησο, γ. Ήπειρο

2. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Ο Καποδίστριας έφυγε από την Ελλάδα το 1828 για να γίνει υπουργός εξωτερικών της Ρωσίας
B. Τοπικές κυβερνήσεις υπάρχουν το 1822 και στην ηπειρωτική Ελλάδα και στα νησιά

 3. Ποιος από τους παρακάτω πολέμησε στην Ελληνική Επανάσταση;
Α. Κοραΐς, Β. Ρήγας, Γ. Μπουμπουλίνα

 4. Ποιος από τους παρακάτω πολέμησε στη θάλασσα;
Α. Κολοκοτρώνης, Β. Μιαούλης, Γ. Καραϊσκάκης

 5. Η επέτειος της Ελληνικής Επανάστασης γιορτάζεται την:
Α. 28η Οκτωβρίου, Β. 3η Σεπτεμβρίου, Γ. 25η Μαρτίου

 6. Αντιστοιχίστε πρόσωπα και τόπους:

Α. Ιμπραήμ Πασάς	●	α. Αθήνα
Β. Κιουταχής	●	β. Ιωάννινα
Γ. Αλή Πασάς	●	γ. Πελοπόννησος
Δ. Δράμαλης	●	δ. Δερβενάκια

● Δ.4 Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ

 1. Σχολιάστε τα ονόματα: Πλατεία Καραϊσκάκη, οδός Μπουμπουλίνας, οδός 3ης Σεπτεμβρίου, οδός Καποδιστρίου, λεωφόρος Αμαλίας, οδός βασιλέως Γεωργίου, οδός Όθωνος, κλπ.

 2. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- Α. Με τη Συνθήκη της Αδριανούπολης (1829) ο σουλτάνος αναγνωρίζει την αυτονομία της Ελλάδας
- Β. Το ελληνικό κράτος του 1830 περιλαμβάνει μεγάλες πόλεις όπως η Θεσσαλονίκη, η Βέροια, η Νάουσα κ.ά.
- Γ. Μόνο στην Ελλάδα σημειώνονται σημαντικά γεγονότα το 1830

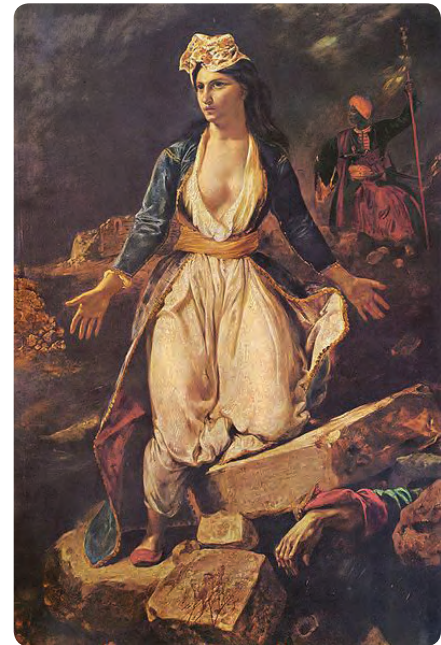
 3. Το Πρωτόκολλο της Ανεξαρτησίας υπογράφεται στο:
Α. Λονδίνο το 1830, Β. Λονδίνο το 1830, Γ. Παρίσι το 1830

4. Ποιος από τους παρακάτω πίνακες του Ευγένιου Ντελακρούά είναι εμπνευσμένος από τον ελληνικό αγώνα για την ανεξαρτησία;

A.

A.

B.

B.

Δ.5 ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

1. Τι λένε τα κείμενα της ελληνικής επανάστασης για τους «ξένους»; Διαβάστε το απόσπασμα από το Σύνταγμα της Επιδαύρου (1822) και σχολιάστε:

«Όσοι αυτόχθονες κάτοικοι τῆς Ἐπικράτειας τῆς Ἑλλάδος πιστεύουσιν εἰς Χριστόν, εἰσὶν Ἕλληνες καὶ ἀπολαμβάνουσιν ἄνευ τινός διαφορᾶς ὅλων τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων. (...) Ἡ Διοίκησις θέλει φροντίσει νὰ ἐκδώσῃ προσεχῶς νόμον περὶ πολιτογραφήσεως τῶν ξένων, ὅσοι ἔχουσι τὴν ἐπιθυμίαν νὰ γίνωσιν Ἕλληνες».

2. Η Α΄ Εθνοσυνέλευση (Δεκέμβριος 1822) δεν καταργεί τις τοπικές κυβερνήσεις. Ποια η σημασία του γεγονότος αυτού; Συζητήστε.

👉 3. Το Σύνταγμα της Τροιζήνας (1827) γράφει:

«Έλληνες είναι ὅσοι αὐτόχθονες τῆς ἐλληνικῆς ἐπικρατείας πιστεύουσιν εἰς Χριστόν. Ὅσοι ἀπὸ τοῦς ὑπὸ τὸν ὀθωμανικὸν ζυγὸν, πιστεύοντες εἰς Χριστόν, ἦλθαν καὶ θὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἐπικράτειαν, διὰ νὰ συναγωνισθῶσιν ἢ νὰ κατοικήσωσιν εἰς αὐτὴν».

Γιατί ανακηρύχθηκε Έλληνας πολίτης ο Φαβιέρος;

Γάλλος φιλέλληνας και στρατιωτικός, ο Κάρολος Φαβιέρος (Charles Nicolas Fabvier, 1783-1855) ήταν διοικητής του ελληνικού στρατού κατά την περίοδο της Επανάστασης. Η Γ΄ Εθνοσυνέλευση (Τροιζήνα 1827) τον ανακήρυξε Έλληνα πολίτη.

● Δ.6 ΤΟ ΝΕΟ ΚΡΑΤΟΣ

👉 1. Ποια ήταν η πρώτη επίσημη πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους;
Α. Αθήνα, Β. Ναύπλιο, Γ. Κωνσταντινούπολη

👉 2. Ταιριάξτε τα πρόσωπα με τους τίτλους:

Α. Καποδίστριας	●	α. «βασιλεύς της Ελλάδος»
Β. Όθωνας	●	β. «κυβερνήτης της Ελλάδος»
Γ. Γεώργιος Α΄	●	γ. «βασιλεύς των Ελλήνων»

👉 3. Με ποια από τα παρακάτω συνδέεται το Ναύπλιο; Βάλτε σε κύκλο τα σωστά.
Α. Πρωτεύουσα, Β. Κήρυξη επανάστασης, Γ. Δολοφονία Καποδίστρια, Δ. Ηρωική «Έξοδος»

👉 4. Το 1863, όταν βασιλιάς έγινε ο Γεώργιος Α΄, παραχωρήθηκαν στην Ελλάδα:
Α. Τα Επτάνησα, Β. Τα Δωδεκάνησα, Γ. Η Κύπρος

Δ.7 Ο ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

1. Δείτε τον παρακάτω πίνακα και σχολιάστε την ενδυμασία του Λόρδου Βύρωνα.

«Ο Λόρδος Βύρωνας με αλβανική ενδυμασία»
σε πίνακα του Thomas Phillips (1814).
Αθήνα, Βρετανική Πρεσβεία.

Νεότερα χρόνια, η ελληνική επανάσταση

δ' ενότητα

2. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Ο φιλελληνισμός διατήρησε το ενδιαφέρον των Ευρωπαίων για την ελληνική υπόθεση
- B. Οι φιλέλληνες ήταν όλοι Γερμανοί
- Γ. «Φιλέλληνες» ονομάστηκαν οι ξένοι που ζούσαν στην Ελλάδα τον 19ο αι.

3. Από τα τέλη του 18ου αι. παρατηρείται στην Ευρώπη μεγάλη αύξηση του ενδιαφέροντος για την:

- A. Αρχαία Ελλάδα, B. Οθωμανική τέχνη, Γ. Ζωή στα Βαλκάνια

Δ.8 ΟΙ ΖΩΓΡΑΦΟΙ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ

1. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Οι ζωγράφοι που ασχολήθηκαν με τον ελληνικό αγώνα για την ανεξαρτησία ήταν όλοι Έλληνες
- B. Κάποιοι ξένοι ζωγράφοι πήραν μέρος στον Αγώνα
- Γ. Οι ζωγράφοι της Σχολής του Μονάχου ήταν Γερμανοί
- Δ. Τα έργα που δείχνουν σκηνές από την Επανάσταση καταστράφηκαν από τους Οθωμανούς

2. Σχολιάστε τη μόδα της εποχής μέσα από τους παρακάτω πίνακες.

A. «Υδραία αρχόντισσα» του Α. Κριεζή, 1847.

B. «Υδραία κυρία» του Pige Francesco, 19ος αι.

Γ. «Κυριακούλα Βούλγαρη» του Pige Francesco, 1850-52.

Δ. «Προσωπογραφία κυρίας» του Δ. Τσόκου, 1851.

Ε. «Κλεονίκη Γενναδίου» του Ludwig Thiersch, 1856-59.

ΣΤ. «Προσωπογραφία κυρίας» του Δ. Τσόκου, 1860.

● Δ.9 ΚΤΙΡΙΑ: ΑΠΟ ΤΟ ΧΘΕΣ ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΑ

👉 1. Πότε έγινε πρωτεύουσα της Ελλάδας η Αθήνα;
Α. Το 1821, Β. Το 1833, Γ. Το 1922

👉 2. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- Α. Πολλά δημόσια κτήρια με νεοκλασικό ύφος χτίζονται στα τέλη του 19ου αι.
- Β. Μόνο Έλληνες αρχιτέκτονες σχεδιάζουν τα νέα κτήρια της πρωτεύουσας

👉 3. Αντιστοιχίστε:

- α. «Παλαιά Βουλή»
- β. Ζάππειο Μέγαρο
- γ. Κοινοβούλιο

Νεότερα χρόνια, η ελληνική επανάσταση

δ' ενότητα

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ο 20ος ΑΙΩΝΑΣ

● Ε.1 Ο «ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ» ΚΑΙ ΟΙ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

👉 1. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. «Μακεδονικός Αγώνας» (20ος αι.) ονομάζεται η διαμάχη για την προσάρτηση των εδαφών της Μακεδονίας τα οποία ανήκουν ακόμα στην Οθωμανική αυτοκρατορία
- B. Η θρησκευτική πίστη αποτελεί στοιχείο ταυτότητας στη Μακεδονία της Οθωμανικής αυτοκρατορίας

👉 2. Στον Α΄ Βαλκανικό πόλεμο, οι βαλκανικοί λαοί πολέμησαν εναντίον της:

- A. Οθωμανικής αυτοκρατορίας (Τουρκίας), B. Ρωσίας, Γ. Αυστροουγγαρίας

👉 3. Ο Α΄ Βαλκανικός πόλεμος έγινε εναντίον της:

- A. Τουρκίας, B. Βουλγαρίας, Γ. Αλβανίας

👉 4. Η γεωγραφική περιοχή της Μακεδονίας αποτελεί στις αρχές του 20ού αι. «μήλον της έριδος» για:

- A. Την Ελλάδα, Τη Σερβία, Τη Βουλγαρία
B. Την Ελλάδα, Την Ιταλία, Τη Βουλγαρία
Γ. Την Ελλάδα, Την Αλβανία, Τη Βουλγαρία

👉 5. Αντιστοιχίστε:

A. «Μακεδονικός Αγώνας»	●	●	α. 1913
B. Β΄ Βαλκανικός πόλεμος	●	●	β. 1904-1908
Γ. Α΄ Βαλκανικός πόλεμος	●	●	γ. 1912
Δ. Παράδοση Θεσσαλονίκης	●	●	δ. 1913

● Ε.2 ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ: ΕΝΑΣ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ ΣΥΜΒΟΛΟ

🔑 1. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Ο Βενιζέλος στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο υποστήριξε τη Γερμανία
- B. Η επέκταση του ελληνικού κράτους αποδίδεται στις διπλωματικές επιτυχίες του Ελευθερίου Βενιζέλου
- Γ. Ο Βενιζέλος δεν ασχολήθηκε καθόλου με την εσωτερική πολιτική

🔑 2. Σχολιάστε την παρακάτω απεικόνιση του Ελευθερίου Βενιζέλου.

Λαϊκός πίνακας, Αθήνα Μουσείο Μπενάκη.

● Ε.3 1914-1918: Ο «ΜΕΓΑΛΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ»

👉 1. Αντιστοιχίστε χώρες και συμμαχίες στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο.

Α. Τουρκία	●	α. Κεντρικές Δυνάμεις
Β. Βουλγαρία	●	β. Αντάντ
Γ. Ελλάδα	●	γ. Κεντρικές Δυνάμεις

👉 2. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Ο Βενιζέλος και ο βασιλιάς Κωνσταντίνος παίρνουν το μέρος της Αντάντ
- B. Με το «Κίνημα της Εθνικής Άμυνας» η Ελλάδα χωρίζεται σε «βενιζελικούς» και «αντιβενιζελικούς»
- Γ. Αφορμή για το ξέσπασμα του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου ήταν η δολοφονία του διαδόχου της Αυστροουγγαρίας στο Σεράγεβο από ομάδα Σέρβων

👉 3. Μέλη της «Τριανδρίας» ήταν ο Βενιζέλος, ο ναύαρχος Κουντουριώτης και ο...
A. Στρατηγός Δαγκλής, B. Βασιλιάς Κωνσταντίνος

👉 4. Επικεφαλής των επαναστατών στη Ρωσία είναι ο:
A. Βλαδίσμιρ Λένιν, B. Βλαδίσμιρ Πούτιν, Γ. Ιωσήφ Στάλιν

👉 5. Μελετήστε τις συμμαχίες του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου όπως φαίνονται στον χάρτη.

● Ε.4 ΤΑ «ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΑ»

👉 1. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Τα σύνορα της Ελλάδας δεν άλλαξαν καθόλου μετά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου
- B. Μετά την υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών, ο ελληνικός στρατός κατέλαβε την Κωνσταντινούπολη
- Γ. Οι ελληνικοί πληθυσμοί που έφυγαν από τη Μικρά Ασία, επέστρεψαν λίγα χρόνια αργότερα στα σπίτια τους
- Δ. Επικεφαλής του τουρκικού στρατού στον μικρασιατικό πόλεμο ήταν ο Κεμάλ Ατατούρκ
- Ε. Στρατιωτικό κίνημα ξέσπασε το 1922 στα νησιά Χίο και Λέσβο

👉 2. Αποτέλεσμα του Μικρασιατικού πολέμου ήταν:

- A. Η Ελλάδα να χάσει την ανεξαρτησία της
- B. Η Ελλάδα να γίνει σύμμαχος με την Τουρκία
- Γ. Να εγκαταλείψουν υποχρεωτικά τις πατρίδες τους οι Έλληνες της Μ. Ασίας και της Αν. Θράκης
- Δ. Να εγκατασταθούν περισσότεροι Έλληνες στα παράλια της Μ. Ασίας

👉 3. Το προσφυγικό ζήτημα είχε αρνητικές συνέπειες, αλλά και ορισμένες θετικές.

Βάζω (Θ) ή (Α) μπροστά από τις παρακάτω προτάσεις:

- A. Αύξηση παραγωγής
- B. Νέες καλλιέργειες
- Γ. Προσφυγιά, ξεριζωμός εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων
- Δ. Ανάπτυξη της χώρας

Σύγχρονη ελληνική ιστορία, ο 20ος αιώνας

ε' ενότητα

● Ε.5 Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟΝ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

👉 1. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Μεσοπόλεμος ονομάστηκε η περίοδος ανάμεσα στον Α΄ και τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο
- B. Τα «Τάγματα Ασφαλείας» συνεργάστηκαν με τον κατακτητή

👉 2. Τυπικά ο Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος αρχίζει με την εισβολή ...

- A. Γερμανικού στρατού στην Πολωνία
- B. Ρώσικου στρατού στη Φινλανδία
- Γ. Ιταλικού στρατού στην Ελλάδα

👉 3. Την 28η Οκτωβρίου γιορτάζεται το...

- A. «Όχι» των Ελλήνων στην Τουρκία, B. «Όχι» των Ελλήνων στη Γερμανία,
- Γ. «Όχι» των Ελλήνων στην Ιταλία

👉 4. Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου τι από τα παρακάτω συνέβη;

- A. Η Κατοχή, B. Η Αντίσταση, Γ. Η ενσωμάτωση Δωδεκανήσων

👉 5. Αντιστοιχίστε:

A. Ιωάννης Μεταξάς	●	●	α. Βασιλιάς
B. Γεώργιος Β΄	●	●	β. Πρωθυπουργός
Γ. Γκαλεάτσο Τσιάνο	●	●	γ. Υπουργός εξωτερικών της Ιταλίας

👉 6. Αντιστοιχίστε ηγέτη και χώρα:

A. Μουσολίνι	●	●	α. Σοβιετική Ένωση
B. Στάλιν	●	●	β. Γερμανία

● **E.6 ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ...**

👉 1. Διαβάστε και σχολιάστε:

Η ανταλλαγή των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας

Στη Μερσίνα μείναμε μια βδομάδα στα σύρματα... ύστερα ήρθε το βαπόρι και μας πήρε. Στο ταξίδι έκανε φουρτούνα και οι γυναίκες λιγοθυμούσαν από το φόβο τους. Άκουγες φωνές, κλάματα. Εγώ είχα μαζί μου τον άντρα μου, τη μάνα μου και τα τρία παιδιά μου, το Χαράλαμπο, το Δημήτρη και τη Μαρίκα, από ένα ως έξι χρονώ. Ευτυχώς δεν έπαθα τίποτε άφησα τα παιδιά σε μια γωνιά του βαποριού κοντά στη μάνα μου και κουβαλούσα νερό στις λιπόθυμες γυναίκες. Μερικοί άνθρωποι δε βάσταζαν από τα βάσανα που τράβηξαν και πέθαναν στο βαπόρι τους έδεσαν με σίδερα και τους πέταξαν στη θάλασσα. Επιτέλους φτάσαμε στον Πειραιά. Άλλοι κατέβηκαν εκεί, εμείς συνεχίσαμε το ταξίδι για την Καβάλα. Μας πήγαν στο Τσινάρ Ντερέ, κοντά στη σημερινή Νέα Καρβάλη. Δυο χρόνια μείναμε εκεί κάτω από τα τσαντίρια. Ο κόσμος αρρώσταινε και πέθαινε κάθε μέρα. Πέθανε ο άντρας μου, πέθανε και το παιδί μου ο Χαράλαμπος. Τη νύχτα έρχονταν τα τσακάλια, σκάβανε τους τάφους και έτρωγαν τους πεθαμένους. Δεν ξέραμε στο χωριό μας τέτοια αγρίμια είχαν, να, κάτι τέτοια μεγάλα δόντια... Αχ! καλύτερα να μη γινόταν η Ανταλλαγή, να μέναμε στα Κενάταλα. Εκεί έξι μήνες δουλεύαμε, έξι μήνες καθόμαστε και τρώγαμε. Πάλι όμως μπορούσε να γίνει αυτό, να μη φεύγαμε; Τι θα κάναμε ανάμεσα στους Τούρκους; Εδώ τουλάχιστον, είμαστε σε χριστιανικό έθνος.

Μαρτυρία Δέσποινας Συμεωνίδου από τα Κενάταλα Καπαδοκίας στο «Η Έξοδος» τόμ. Β'.

👉 2. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. «Πολιτικοί πρόσφυγες» ονομάζονται οι άνθρωποι που έφυγαν από την Ελλάδα μετά τον Εμφύλιο
- B. Οι πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία ξεπέρασαν το 1.000.000
- Γ. Καμία μετανάστευση δεν παρατηρείται στην Ελλάδα μέχρι το 1950

● Ε.7 ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ

👉 1. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Στα στρατόπεδα συγκέντρωσης στέλνονται οι πολιτικοί κρατούμενοι
- B. Ένα νέο κύμα μετανάστευσης σημειώνεται μετά τη λήξη του Εμφυλίου
- Γ. Το 1955 αρχίζει στην Κύπρο αντιαποικιακός αγώνας εναντίον της Τουρκίας
- Δ. Η Κύπρος γίνεται ανεξάρτητο κράτος το 1960
- Ε. Παρά την προσπάθεια ανοικοδόμησης της χώρας, η πολιτική ζωή (1950-1967) είναι ταραγμένη
- ΣΤ. Την 21η Απριλίου 1967 ο στρατός έκανε πραξικόπημα

👉 2. Αντιστοιχίστε:

A. 25η Μαρτίου	●	● α. Εθνική γιορτή
B. 28η Οκτωβρίου	●	● β. Πραξικόπημα
Γ. 21η Απριλίου	●	● γ. Εξέγερση Πολυτεχνείου
Δ. 17η Νοέμβρη	●	● δ. Εθνική γιορτή
Ε. Γεώργιος Παπανδρέου	●	● ε. Πρώην πρωθυπουργός
ΣΤ. Γρηγόρης Λαμπράκης	●	● στ. Βουλευτής της αριστεράς

● Ε.8 ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

👉 1. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Κανένας Έλληνας δεν έχει πάρει το βραβείο νόμπελ λογοτεχνίας έως σήμερα
- B. Η Μαρία Κάλλας ήταν μεγάλη Ελληνίδα ποιήτρια
- Γ. Ο Μάνος Χατζιδάκις πήρε το αμερικανικό βραβείο Όσκαρ για το τραγούδι «Τα παιδιά του Πειραιά»

👉 2. Το λογοτεχνικό έργο «Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά» γράφτηκε από τον:

- A. Οδυσσέα Ελύτη, B. Νίκο Καζαντζάκη, Γ. Ηλία Βενέζη

👉 3. Αντιστοιχίστε:

A. Γιώργος Σεφέρης	●	● α. Ποίηση
B. Νίκος Καζαντζάκης	●	● β. Όπερα
Γ. Μαρία Κάλλας	●	● γ. Ποίηση
Δ. Οδυσσέας Ελύτης	●	● δ. Λογοτεχνία
Ε. Μίκης Θεοδωράκης	●	● ε. Μουσική
ΣΤ. Μάνος Χατζιδάκις	●	● στ. Μουσική

👉 3. Αντιστοιχίστε:

A. Ζυλ Ντασέν	●	●	α. «Αλέξης Ζορμπάς»
B. Μιχάλης Κακογιάννης	●	●	β. «Ποτέ την Κυριακή»
Γ. Μάνος Χατζιδάκις	●	●	γ. «Αλέξης Ζορμπάς»
Δ. Μίκης Θεοδωράκης	●	●	δ. «Ποτέ την Κυριακή»

● **E.9 Η ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ ΚΑΙ Η ΕΛΛΑΔΑ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ**

👉 1. Μετά την πτώση της χούντας ο λαός ψήφισε υπέρ της:

- A. Βασιλευόμενης δημοκρατίας, B. Αβασίλευτης δημοκρατίας, Γ. Βασιλικής δημοκρατίας

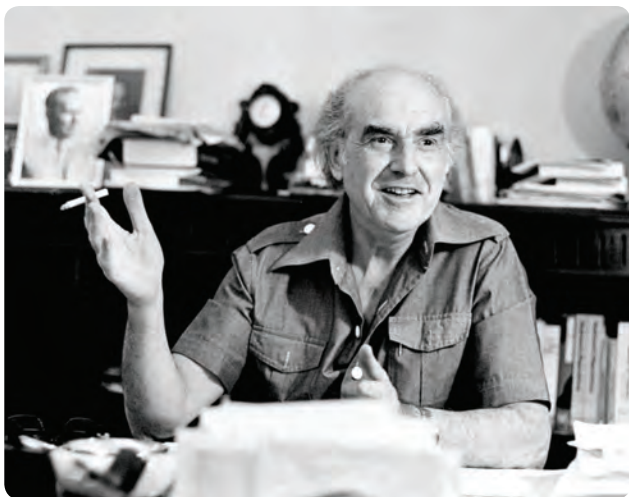
👉 2. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- A. Ο Ανδρέας Παπανδρέου ήταν ο πρώτος πρωθυπουργός μετά τη χούντα
- B. Η Ελλάδα είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που τότε λεγόταν Ε.Ο.Κ., από το 1961
- Γ. «Νέα Δημοκρατία» ονομάζεται η δημοκρατία μετά τη δικτατορία
- Δ. Το 1981 η Ελλάδα γίνεται το 10ο μέλος της Ε.Ο.Κ.

👉 3. Αντιστοιχίστε:

A. Κωνσταντίνος Καραμανλής	●	●	α. Πολιτικός γάμος
B. Ανδρέας Παπανδρέου	●	●	β. Νέα Δημοκρατία
Γ. Κωνσταντίνος Καραμανλής	●	●	γ. ΠΑ.ΣΟ.Κ.
Δ. Ανδρέας Παπανδρέου	●	●	δ. Ένταξη στην Ε.Ο.Κ.

👉 4. Βάλτε τα ονόματα κάτω από τις φωτογραφίες:

A. _____

B. _____

● E.10 ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

- 👉 1. Ποιο είναι το πολίτευμα της Ελλάδας σήμερα; Επιλέξτε:
Α. Προεδρευόμενη δημοκρατία, Β. Λαϊκή δημοκρατία, Γ. Προεδρική δημοκρατία

- 👉 2. Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) δίπλα στις παρακάτω προτάσεις:

- Α. Ο «Ύμνος εις την Ελευθερίαν» γράφτηκε το 1823 και έγινε αμέσως ο εθνικός ύμνος της Ελλάδας
- Β. Ο εορτασμός της 25ης Μαρτίου ως εθνική γιορτή καθιερώθηκε λίγα χρόνια μετά την ανεξαρτησία της Ελλάδας, το 1838

- 👉 3. Ποια από τις παρακάτω είναι η σημερινή ελληνική σημαία;

A.

B.

Γ.

- 👉 4. Ποιος μελοποίησε τον «Ύμνο εις την Ελευθερίαν»;
Α. Ο Διονύσιος Σολωμός, Β. Ο Νικόλαος Μάντζαρς, Γ. Ο Μίκης Θεοδωράκης

- 👉 5. Ποιες μορφές βλέπετε στα νομίσματα του ευρώ; Αντιστοιχίστε:

Α. 10 λεπτά ●	● α. Ιωάννης Καποδίστριας
Β. 20 λεπτά ●	● β. Ελευθέριος Βενιζέλος
Γ. 50 λεπτά ●	● γ. Ρήγας Βελεστινλής

Α΄ Βαλκανικός (πόλεμος): Ελλάδα, Σερβία, Βουλγαρία εναντίον των Τούρκων. Ο πόλεμος τερματίζεται με τη Συνθήκη του Λονδίνου (5/1913) και τα εδάφη παραχωρούνται από το σουλτάνο στους νικητές.

Άβαροι: Λαός της κεντρικής Ασίας, μογγολικής προέλευσης που τον 6ο αι. μετακινήθηκε στην Ευρώπη. Οι επιδρομές τους ήταν μάλιστα για τις βυζαντινές πόλεις της Βαλκανικής. Το 626 πολιορκήσαν και την Κωνσταντινούπολη, αλλά ο Ηράκλειος τους απώθησε.

Αγορά: Ανοιχτός, επίπεδος χώρος, περιβαλλόμενος συνήθως από δημόσια κτήρια, που αποτελούσε τον πυρήνα της πολιτικής και οικονομικής ζωής της αρχαίας πόλης.

Αθηναϊκή Συμμαχία (ή Συμμαχία της Δήλου): Συμμαχία ελληνικών πόλεων-κρατών που δημιουργήθηκε το 478 π.Χ. με σκοπό την προστασία από τον περσικό κίνδυνο. Οι πόλεις συμμετείχαν στη συμμαχία προσφέροντας πλοία ή πληρώνοντας φόρο. Αρχικά το κοινό ταμείο της συμμαχίας ήταν στη Δήλο, αργότερα όμως οι Αθηναίοι το μετέφεραν στην Ακρόπολη. Σύντομα η αυτονομία των πόλεων καταργήθηκε και η Συμμαχία χρησιμοποιήθηκε από τους Αθηναίους ως μέσο για να σταθεροποιήσουν την ηγεμονία τους στον ελληνικό κόσμο.

Αίρεση: Οι πιστοί δεν καταλάβαιναν τον χριστιανισμό με τον ίδιο τρόπο, γι' αυτό υπήρχαν διάφορες εκδοχές του. Σιγά-σιγά όμως κυριάρχησε το ορθόδοξο, επίσημο, χριστιανικό δόγμα. Κάθε διαφορετική προσέγγιση από αυτό ονομαζόταν αίρεση.

Ακαδημία: Ονομαζόταν η φιλοσοφική σχολή που ίδρυσε ο Πλάτωνας (λίγα χρόνια πριν τα μέσα του 4ου αι. π.Χ.) στο ομώνυμο προάστιο της αρχαίας Αθήνας, το οποίο όφειλε την ονομασία του στον ήρωα της ελληνικής μυθολογίας Ακάδημο. Η φιλοσοφική σχολή έκλεισε οριστικά το 525 μ.Χ. από τον βυζαντινό αυτοκράτορα Ιουστινιανό.

Ακρόπολη: Το ψηλότερο και οχυρωμένο με τείχος μέρος της αρχαίας πόλης. Εκεί βρίσκονταν και τα πιο σημαντικά λατρευτικά κτήρια της πόλης.

Ανένδοτος Αγώνας: Αντίδραση των κομμάτων της αντιπολίτευσης (Κέντρο-«Ενωση Κέντρου και Αριστερά-«ΕΔΑ») στις εκλογές του 1961. Οργανώθηκαν μεγάλες πορείες και διαδηλώσεις σε όλη τη χώρα. Συνεχίστηκε μέχρι τις επόμενες εκλογές (1963). Έληξε με τη νίκη του Κέντρου στις εκλογές του 1964.

Ανταλλαγή πληθυσμών: Μετά το τέλος του πολέμου στη Μικρά Ασία, υπογράφηκε Σύμφωνο για την ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας (30/1/1923) με εξαίρεση τους Έλληνες της Κωνσταντινούπολης και τους μουσουλμάνους της Δ. Θράκης. Η ανταλλαγή ήταν υποχρεωτική και οι «ανταλλάξιμοι» δεν είχαν δικαίωμα επιστροφής. Το Σύμφωνο έγινε μέρος της Συνθήκης της Λωζάνης (24/7/1923).

Αντίσταση: Η λέξη αντίσταση χρησιμοποιείται μετά το 1944. Μέχρι τότε, βρίσκουμε τις λέξεις αγώνας, αγωνιστές, αντάρτικο κ.ά.

Απόστολος Παύλος (5-67 μ.Χ.): Εξελληνισμένος Ιουδαίος, γεννήθηκε στην Ταρσό της Κιλικίας και πέθανε στη Ρώμη. Το εβραϊκό του όνομα ήταν Σαούλ. Ασπάστηκε το χριστιανισμό και ταξίδεψε στην Κύπρο, τη Μικρά Ασία και την Ελλάδα, όπου κήρυξε τη νέα θρησκεία και ίδρυσε πολλές εκκλησίες.

Αρειανισμός: Η διδασκαλία του Αρείου, ιερέα από την Αλεξάνδρεια που υποστήριζε ότι ο Θεός (Πατέρας) και ο Ιησούς Χριστός (Υιός) είναι δύο διαφορετικά όντα, και συνεπώς ότι ο Χριστός δεν μπορεί να είναι Θεός. Ο Αρειανισμός καταδικάστηκε από την Α' Οικουμενική Σύνοδο της Νίκαιας (325 μ.Χ.), η οποία κατέληξε ότι ο Θεός και ο Χριστός είναι ένα και ότι ο τελευταίος έχει διπλή φύση (τόσο ανθρώπινη όσο και θεία).

Άρειος Πάγος: Λόφος δυτικά της Ακρόπολης των Αθηνών, όπου συνεδρίαζε το παλιό αριστοκρατικό συμβούλιο της αρχαίας Αθήνας. Τα μέλη του ήταν ισόβια και έργο του ήταν η απονομή δικαιοσύνης και η επίβλεψη της εφαρμογής των νόμων. Την εποχή της δημοκρατίας

ο Άρειος Πάγος έχασε πολλές από τις εξουσίες του και δίκασε μόνο περιπτώσεις φόνου εκ προμελέτης και εμπρησμού.

Αρματολοί και κλέφτες: Οι Αρματολοί ήταν ένοπλοι στην υπηρεσία της οθωμανικής διοίκησης που φρόντιζαν για την τοπική ασφάλεια εναντίον των κλεφτών. Πληρώνονταν από τις κοινότητες και απέκτησαν μεγάλη τοπική δύναμη. Οι Κλέφτες ήταν ένοπλοι οι οποίοι παρεμπόδιζαν την οθωμανική διοίκηση. Ισχυρές οικογένειες κλεφτών όπως οι Κολοκοτρωναίοι πρωτοστάτησαν στην Επανάσταση. Κάποιες φορές δεν ήταν εύκολο να διακριθεί ο κλέφτης από τον αρματολό καθώς εύκολα οι ομάδες περνούσαν από τη νομιμότητα στην παρανομία.

Β΄ Βαλκανικός (πόλεμος): Ελλάδα και Σερβία υπέγραψαν συμφωνία αμοιβαίας βοήθειας για τη διατήρηση των εδαφών που είχαν καταλάβει στον πόλεμο. Ο πόλεμος ξεκίνησε με τη βουλγαρική επίθεση τον Ιούνιο του 1913 και έληξε με τη συνθήκη ειρήνης του Βουκουρεστίου (8/1913).

Βουλή των Πεντακοσίων: Πολιτικό όργανο αποτελούμενο από 500 πολίτες άνω των 30 ετών, οι οποίοι επιλέγονταν με κλήρο για ένα χρόνο (50 από κάθε φυλή – οι φυλές στη δημοκρατική Αθήνα ήταν δέκα). Καθήκον της Βουλής ήταν να ετοιμάζει τα κείμενα των νόμων (προβουλευμάτα), τα οποία μετά από συζήτηση, ψήφιζε ή απέρριπτε η Εκκλησία του Δήμου. Η βουλή συνεδρίαζε στην Αγορά, στο βουλευτήριο.

Γαλάτες: Ονόμαζαν οι Ρωμαίοι τους (κελτικής καταγωγής) κατοίκους των περιοχών που βρίσκονταν ανάμεσα στον Ρήνο, τις Άλπεις, τα Πυρηνναία και τον Ατλαντικό (δηλαδή περίπου στη σημερινή Γαλλία, το Βέλγιο και τη βόρεια Ιταλία). Τον 3ο αι. π.Χ. γαλατικά φύλα εισέβαλαν στη Βαλκανική και στη συνέχεια κινήθηκαν προς τη Μικρά Ασία, όπου το 235 π.Χ. νικήθηκαν ολοκληρωτικά από τον Άτταλο Α΄ της Περγάμου. Η νίκη του υμνήθηκε σε σειρά μνημείων και έργων γλυπτικής.

Γυμνάσιο: Ήταν ένας ιδιαίτερος αρχαιοελληνικός εκπαιδευτικός θεσμός, αλλά και τόπος συγκέντρωσης και συζήτησης. Από τα Κλασικά χρόνια δημόσια γυμνάσια υπήρχαν σχεδόν σε κάθε ελληνική πόλη-κράτος. Σε αυτά πήγαιναν οι νέοι για να ασκηθούν σωματικά, αλλά και για να συζητήσουν με φιλοσόφους που σύχναζαν εκεί.

Δίορκος: Λιθόστρωτος δρόμος που χρησιμοποιούνταν για να μεταφέρονται από ξηράς τα πλοία (πάνω σε τροχοφόρο όχημα) από τον Σαρωνικό στον Κορινθιακό κόλπο και αντίστροφα. Έτσι τα πλοία των αρχαίων δεν αναγκάζονταν να κάνουν τον γύρο της Πελοποννήσου. Η δίορκος κατασκευάστηκε στις αρχές του 6ου αι. π.Χ. από τον Περίανδρο, τύραννο της Κορίνθου.

«Δεκεμβριανά»: Ονομάστηκαν έτσι τα γεγονότα που έγιναν στην Αθήνα το Δεκέμβριο του 1944. Τις διαδηλώσεις των πολιτών ακολούθησαν πυροβολισμοί από την πλευρά της αστυνομίας. Τις κηδείες των θυμάτων συνοδεύουν νέες διαδηλώσεις και απεργίες που κατέληξαν σύντομα σε ένοπλη σύγκρουση μεταξύ ΕΛΑΣ και Βρετανών.

Δραματική ποίηση (ή δράμα): Ένα από τα είδη της αρχαίας ελληνικής ποίησης το οποίο παριστανόταν θεατρικά και περιλάμβανε την τραγωδία, την κωμωδία και το σατυρικό δράμα.

ΕΑΜ: Το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο δημιουργείται με πρωτοβουλία στελεχών του Κομμουνιστικού Κόμματος και άλλων αριστερών.

ΕΔΕΣ: Ο Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος με επικεφαλής τον Ναπολέοντα Ζέρβα.

ΕΛΑΣ: Ο Εθνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός είναι ο στρατός του ΕΑΜ.

Εθνικοσοσιαλιστικό κόμμα: Κόμμα που, υπό τον Αδόλφο Χίτλερ, πήρε την εξουσία στη Γερμανία το 1933. Η ιδεολογική βάση του εθνικοσοσιαλισμού (ναζισμός) βασίστηκε στον αντικομμουνισμό, τον ρατσισμό και τον αντισημιτισμό.

Εκκλησία του δήμου: Ανώτατο όργανο του δημοκρατικού πολιτεύματος στην Αθήνα, το οποίο συνεδρίαζε στην Πνύκα. Μέλη της ήταν όλοι οι ελεύθεροι πολίτες της Αττικής. Κάθε πολίτης μπορούσε στις συνελεύσεις της να παίρνει το λόγο, να εκφράζει ελεύθερα τη γνώμη του και να ψηφίζει. Οι αποφάσεις της Εκκλησίας καθόριζαν την εσωτερική και εξωτερική πολιτική της πόλης σε όλους τους τομείς.

Κοινή ελληνιστική: Μετεξέλιξη της αττικής διαλέκτου που αποτέλεσε την κοινή γλώσσα του ελληνιστικού κόσμου. Τότε δημιουργήθηκε για πρώτη φορά έντονη διαφοροποίηση ανάμεσα στον προφορικό λόγο που ήταν πιο απλός, και τον γραπτό λόγο που προσπαθούσε να μιμηθεί τη γλώσσα των κλασικών αττικών συγγραφέων.

Εμφύλιος (1823-1825): Ανταγωνισμός για την ηγεσία της επανάστασης και για την ηγεσία του μελλοντικού κράτους. Χωρίζεται σε δύο φάσεις: 1823-24 και 1824-25.

Εμφύλιος (1945/6-1949): Η μέρα των εκλογών (31 Μαρτίου 1945) θεωρείται σαν η μέρα έναρξης του Εμφυλίου. Ο πόλεμος έληξε το 1949.

Έπος: μεγάλο ποίημα που αφηγείται πράξεις ή γεγονότα θαυμαστά, συνήθως μυθικά, ηρωικά, πολεμικά.

Έπος του Γιλγαμές: Το βαβυλωνιακό-σουμεριακό αυτό ποίημα είναι το αρχαιότερο λογοτεχνικό έργο που σώζεται. Βρέθηκε γραμμένο πάνω σε πήλινες πινακίδες που χρονολογούνται γύρω στο 1700 π.Χ. Διηγείται όμως έναν παλιότερο (προφορικό) σουμεριακό μύθο: Την ιστορία ενός νεαρού βασιλιά, του Γιλγαμές που έζησε μια ζωή με περιπέτειες αναζητώντας τη δόξα και την αθανασία, αλλά στο τέλος αναγνώρισε ότι κοινή μοίρα όλων των ανθρώπων είναι ο θάνατος.

Εποχή του Λίθου: Χωρίζεται στην Παλαιολιθική, τη Μεσολιθική και τη Νεολιθική εποχή. Οι παλαιολιθικοί άνθρωποι ανακαλύπτουν τη χρήση της φωτιάς, ζουν από το κυνήγι και τη συλλογή καρπών και είναι νομάδες. Χρησιμοποιούν επίσης εργαλεία από κόκαλα και πέτρα. Ο μεσολιθικός άνθρωπος κατασκευάζει για πρώτη φορά πλεούμενα και ταξιδεύει στη θάλασσα. Κατά τη Νεολιθική εποχή οι άνθρωποι αρχίζουν να παράγουν μόνοι τους την τροφή τους. Καλλιεργούν τη γη, εξημερώνουν ορισμένα ζώα, εγκαταλείπουν τη νομαδική ζωή και αποκτούν μόνιμη κατοικία. Στην Ελλάδα έχουν βρεθεί νεολιθικοί οικισμοί (π.χ. Διμήνη, Σέσκλο).

Εποχή του Σιδήρου (1100-300 π.Χ.): Την εποχή αυτή οι άνθρωποι κατασκευάζουν περισσότερα εργαλεία και όπλα από σίδηρο.

Εποχή του Χαλκού (3000-1100 π.Χ.): Το πέρασμα από τη Νεολιθική στην Εποχή του Χαλκού δεν έγινε απότομα, αλλά σταδιακά. Οι άνθρωποι ανακάλυψαν ότι τα μέταλλα, αντίθετα από τις πέτρες, λιώνουν σε μεγάλες θερμοκρασίες και γίνονται εύπλαστα. Έτσι άρχισαν να κατασκευάζουν εργαλεία από μέταλλα και πρώτα από χαλκό.

Επτά θαύματα του κόσμου: Επτά μνημειώδη έργα της Αρχαιότητας που θαυμάζονταν για την κατασκευή και την καλλιτεχνική τους αξία: Οι Κρεμαστοί Κήποι της Βαβυλώνας, η Πυραμίδα του Χέοπα, το Μαυσωλείο της Αλικαρνασσού, ο Ναός της Άρτεμης στην Έφεσο, ο Κολοσσός της Ρόδου, ο Φάρος της Αλεξάνδρειας και το Χρυσελεφάντινο Άγαλμα του Δία στην Ολυμπία (έργο του γλύπτη Φειδία).

Ετρούσκοι: Λαός της Ιταλικής Χερσονήσου που υιοθέτησε πολλά ελληνικά πολιτιστικά στοιχεία.

Ζιμής (zimmi): Ήταν ο κάθε μη μουσουλμάνος που ζούσε σε μουσουλμανικό κράτος.

Ηλιαία: Πολυμελές αθηναϊκό λαϊκό δικαστήριο, με 6.000 δικαστές, οι οποίοι επιλέγονταν με κλήρο και είχαν θητεία ενός έτους (στο δημοκρατικό πολίτευμα). Το δικαστήριο της Ηλιαίας βρισκόταν στην Αγορά.

Ιδεολογία: Είναι ένα συνολικό όραμα (π.χ. εθνική ιδεολογία), ένας τρόπος αντιμετώπισης των πραγμάτων, ένα σύνολο ιδεών που προτείνει μία κοινωνική τάξη για όλη την κοινωνία. Η λέξη χρησιμοποιείται συχνά στην πολιτική.

Ιερά Συμμαχία: Μετά τη Γαλλική Επανάσταση και την ήττα του Ναπολέοντα το 1814, οι παλιές μοναρχίες της Ευρώπης επιστρέφουν. Οι Αυστρία, Πρωσία, Ρωσία υπογράφουν τη συνθήκη της Ιεράς Συμμαχίας με την οποία αποφάσισαν να αλληλοϋποστηρίζονται.

Ιερογλυφικά: Είδος γραφής στο οποίο χρησιμοποιούνται εικονογραφικοί χαρακτήρες για την απόδοση λέξεων, συλλαβών ή γραμμάτων.

Ινονού Ισμέτ (1884-1973): Τούρκος στρατιωτικός και πολιτικός. Συνεργάτης του Κεμάλ Ατατούρκ έγινε πρωθυπουργός της Τουρκίας την περίοδο 1922-1937.

Κάσσανδρος (350-298 π.Χ.): Ένας από τους Διαδόχους. Βασιλιάς της Μακεδονίας, υπέταξε

την Ελλάδα (319-317) και παντρεύτηκε τη Θεσσαλονίκη, ετεροθαλή αδελφή του Μ. Αλέξανδρου.

Κατοχή: Η λέξη έχει μείνει στην ελληνική γλώσσα ως «Κατοχή» με κεφαλαίο γράμμα και είναι συνώνυμο της περιόδου που αρχίζει το 1941 και τελειώνει με την αποχώρηση των Γερμανών από την Ελλάδα το 1944.

Κοπέρνικος (1473-1543): Πολωνός αστρονόμος που διατύπωσε την υπόθεση ότι η Γη και οι άλλοι πλανήτες περιστρέφονται γύρω από τον Ήλιο. Η θεωρία του αμφισβητούσε τον κεντρικό ρόλο της Γης στο σύμπαν και για αυτό προκάλεσε έντονες αντιδράσεις από την Εκκλησία.

Κρίση του Ανατολικού Ζητήματος: Αγροτικές εξεγέρσεις στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη το 1875 κατά των μουσουλμάνων γαιοκτημόνων και στη Βουλγαρία το 1876. Οι Σέρβοι κήρυξαν πόλεμο στους Οθωμανούς τον Ιούνιο του 1876 και ακολούθησαν οι Ρώσοι τον Απρίλιο του 1877.

Κύκλωπες: Ο αρχαίος ποιητής Ησίοδος λέει ότι ήταν γίγαντες, παιδιά του Ουρανού και της Γης, ενώ ο Όμηρος τους περιγράφει στην Οδύσσεια ως άγρια τέρατα με ένα μόνο μάτι στο μέτωπο που έτρωγαν όσους έφταναν στο νησί τους.

Κωμωδία: Είδος αρχαίου θεατρικού έργου που πραγματευόταν θέματα από τη σύγχρονη του πραγματικότητα αλλά και μύθους. Όλα όμως, πρόσωπα και πράγματα, παρουσιάζονταν με υπερβολικό τρόπο ώστε να προκαλούν το γέλιο στους θεατές αλλά και ταυτόχρονα να κάνουν κριτική στην καθημερινή πολιτική και δημόσια ζωή.

Λαμπράκης Γρηγόρης: Γιατρός και βουλευτής της κοινοβουλευτικής αριστεράς (το ΚΚΕ είναι εκτός νόμου από το 1947). Δολοφονείται στη Θεσσαλονίκη το 1963 από παρακρατικούς και γίνεται σύμβολο της δημοκρατίας.

Λυδία: Αρχαίο βασίλειο της Μικράς Ασίας με πρωτεύουσα τις Σάρδεις. Πρώτος ο λυδός βασιλιάς Κροίσος (περ. 560-546 π.Χ.) υπέταξε τους Ίωνες της Μικράς Ασίας. Το βασίλειο των Λυδών κατέκτησε το 547 ο Κύρος ο Μέγας, ο θεμελιωτής της Περσικής αυτοκρατορίας.

Λύκειο: Προάσιο της αρχαίας Αθήνας όπου υπήρχε ιερό του Λυκείου Απόλλωνος και το ομώνυμο γυμνάσιο στο οποίο εγκατέστησε τη σχολή του ο Αριστοτέλης το 335 π.Χ. Η παλαιότερα του γυμνασίου αυτού πιστεύεται ότι εντοπίστηκε σε ανασκαφές στο πάρκο Ριζάρη.

Λυρική ποίηση: Ονομάστηκε έτσι επειδή ο ποιητής τραγουδούσε τους στίχους με τη συνοδεία λύρας. Οι λυρικοί ποιητές ενδιαφέρονται περισσότερο για τα συναισθήματα των ανθρώπων: Για τον έρωτα, τις χαρές και τις λύπες της ζωής. Υμνούν όμως και τους θεούς, τους αθλητές και τα στρατιωτικά κατορθώματα.

Μαραθώνιος: Αγώνας δρόμου αντοχής (42.195 χλμ.). Καθιερώθηκε ως ολυμπιακό αγώνισμα το 1896 στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας, όπου νικητής αναδείχθηκε ο Σπύρος Λούης. Ονομάστηκε έτσι σε ανάμνηση της απόστασης που λέγεται ότι έτρεξε ο αγγελιαφόρος Φειδιππίδης, από το πεδίο μάχης του Μαραθώνα στην Αθήνα, για να αναγγείλει στους Αθηναίους τη νίκη επί των Περσών.

Μαυσωλείο: Είναι ένας μεγάλος, μνημειώδης τάφος όπου θάβονται επιφανή πρόσωπα.

Μεσαίωνες: Ονομάζεται συμβατικά η περίοδος που αρχίζει περίπου τον 5ο αι. και τελειώνει τον 15ο αι.

Μέτοικοι: Ήταν ξένοι, Έλληνες και βάρβαροι, που κατοικούσαν μόνιμα στην αρχαία Αθήνα πληρώνοντας έναν ειδικό φόρο, το «μετοίκιον». Δεν είχαν πολιτικά δικαιώματα ούτε μπορούσαν να έχουν δική τους γη. Έτσι κύρια ασχολία τους ήταν το εμπόριο και η βιοτεχνία. Αρκετοί μέτοικοι, αν και δεν ήταν πολίτες, κατάφεραν να πλουτίσουν.

Μονοφυσιτισμός: «Αιρετική» διδασκαλία σύμφωνα με την οποία ο Χρίστος είχε μία και μόνη φύση, τη θεϊκή. Τη διδασκαλία του μονοφυσιτισμού καταδίκασε η Δ' Οικουμενική Σύνοδος της Χαλκηδόνας, το 451.

Μυστικές εταιρείες: Για παράδειγμα το «Ελληνόγλωσσον Ξενοδοχείον» στο Παρίσι το 1809 και η «Φιλόμουσος Εταιρία» στην Αθήνα το 1812.

Ναύπλιο: Πόλη στο Νομό Αργολίδας. Πρώτη πρωτεύουσα της Ελλάδας από το 1823 έως το 1834.

Ξενοφών (περ. 430-355 π.Χ.): Έγραψε έργα ιστορικά, όπως την Κύρου Ανάβασιν και τα Ελληνικά (την ιστορία των τελευταίων χρόνων του Πελοποννησιακού πολέμου, 411-403 π.Χ.), αλλά και έργα οικονομικά και πολιτικά. Μαθητής του Σωκράτη, έγραψε επίσης τρία έργα για τον δάσκαλό του (Απολογία, Συμπόσιον, Απομνημονεύματα).

Οίκος: Βασική κοινωνική και οικονομική μονάδα στην αρχαία Ελλάδα. Τον πυρήνα του οίκου αποτελούσε μια ευρεία οικογένεια, με επικεφαλής τον γηραιότερο συνήθως άνδρα. Βασική πηγή πλούτου για τον οίκο ήταν συνήθως η γη, στην οποία εργάζονταν οι άνδρες, αλλά συχνά και οι γυναίκες και οι δούλοι.

Οικουμενικές σύνοδοι: Οι Σύνοδοι (συνελεύσεις) όριζαν το ορθόδοξο, επίσημο, χριστιανικό δόγμα και καταδίκαζαν τις αιρέσεις. Σ' αυτές έπαιρναν μέρος διάφοροι εκπρόσωποι της εκκλησιαστικής διοίκησης (πατριάρχες, μητροπολίτες, επίσκοποι, κληρικοί), αλλά συχνά και οι αυτοκράτορες.

Οπλιτική φάλαγγα: Συγκεκριμένος τρόπος διάταξης των πολιτών σε μάχη. Οι στρατιώτες πολεμούν ο ένας δίπλα στον άλλο σε πυκνές γραμμές και κρατούν με το ένα χέρι ασπίδα (όπλον) και με το άλλο δόρυ. Με την ασπίδα ο ένας στρατιώτης προστάτευε τον διπλανό του. Η δύναμη της φάλαγγας βασιζόταν στη συνοχή και την αλληλεγγύη των οπλιτών.

Οστρακισμός: Μια φορά το χρόνο περίπου οι πολίτες της Αθήνας συγκεντρώνονταν στην Αγορά και έγραφαν πάνω σε ένα όστρακο (θραύσμα αγγείου) το όνομα του πολίτη που πίστευαν ότι ήταν επικίνδυνος για να ανατρέψει το δημοκρατικό πολίτευμα. Εκείνος του οποίου το όνομα ήταν γραμμένο στα περισσότερα όστρακα, αναγκαζόταν να εγκαταλείψει την πόλη για δέκα χρόνια. Μεταξύ των γνωστών Αθηναίων που εξορίστηκαν ήταν ο Θεμιστοκλής, ο Αριστείδης, και ο Θουκυδίδης.

Ούννοι: Αρχαίος νομαδικός λαός προερχόμενος από τις στέπες της Νότιας Σιβηρίας. Τον 5ο αιώνα βρίσκονται εγκατεστημένοι στην κοιλάδα του Δούναβη και πραγματοποιούν εισβολές στα Βαλκάνια και το Βυζάντιο. Το κράτος τους διαλύθηκε οριστικά μετά τον θάνατο του αρχηγού τους, Αττίλα (453).

Παιδομάζωμα: Πρακτική που εφαρμόζεται από το 14ο αι. Το οθωμανικό κράτος έπαιρνε από πολύτεκνες χριστιανικές αγροτικές οικογένειες αγόρια από οκτώ μέχρι είκοσι χρονών. Τα παιδιά αυτά, οι γενίτσαροι, υπηρετούσαν στην οθωμανική διοίκηση και το στρατό. Η πρακτική αυτή εφαρμοζόταν όλο και πιο αραιά από το 16ο αι.

Πάροικοι: Στην (ύστερη) βυζαντινή κοινωνία οι πάροικοι ήταν σε μεγάλο βαθμό μισθωτές-αγρότες, δηλαδή πλήρωναν ενοίκιο για τη γη που καλλιεργούσαν σε έναν «δυνατό» και ήταν εξαρτημένοι απ' αυτόν σε ό,τι αφορά τους φόρους και την προστασία τους.

Πιετά (pieta): Λατινική ονομασία αναπαραστάσεων που έχουν ως θέμα την Παναγία με το νεκρό Χριστό.

Προύχοντες: Ονομάζονταν και Προεστοί, Δημογέροντες, Κοτζαμπάσηδες. Αποτελούσαν την τοπική εξουσία. Στα καθήκοντά τους ήταν η απονομή δικαιοσύνης, η διατήρηση της τάξης και η συλλογή των φόρων στο όνομα του σουλτάνου.

Ρητορική: Είναι η τέχνη της πειθούς μέσω του λόγου. Η ρητορική τέχνη αναπτύχθηκε στην αρχαία Ελλάδα στα πλαίσια του δημόσιου πολιτικού διαλόγου και των δικαστικών αντιπαραθέσεων στις δημοκρατικές πόλεις-κράτη. Διάσημοι αρχαίοι ρήτορες ήταν ο Δημοσθένης, ο Ισοκράτης και ο Λυσίας.

Σελτζούκοι Τούρκοι: Τούρκικη φυλή, η οποία πήρε το όνομά της από τον αρχηγό της Σελτζούκ. Τον 10ο αι. άρχισε να εξαπλώνεται προς τα δυτικά και δημιούργησε ένα ισχυρό κράτος που απειλούσε ταυτόχρονα το Βυζάντιο, την Αρμενία και το αραβικό χαλιφάτο της Βαγδάτης.

Συλλαβική γραφή: Είδος γραφής στο οποίο κάθε σύμβολο αντιστοιχεί σε μια συλλαβή και όχι σε ένα φθόγγο.

Συμπολιτείες: Ενώσεις-συμμαχίες ελληνικών πόλεων κατά τα ελληνιστικά χρόνια.

Συμφωνία Βάρκιζας (2/1945): Η ανακωχή μεταξύ αγγλικών δυνάμεων και ΕΛΑΣ που

κατέληξε στην παράδοση των όπλων από τον ΕΛΑΣ.

Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου (1878): Ανάμεσα στην Οθωμανική αυτοκρατορία και τη Ρωσία μετά τον τερματισμό του ρωσοτουρκικού πολέμου 1877-78. Προέβλεπε ανεξαρτησία Σερβίας και Ρουμανίας και δημιουργία μιας μεγάλης αυτόνομης Βουλγαρίας.

Συνέδριο Βερολίνου (1878): Οι μεγάλες δυνάμεις συγκεντρώνονται στο Βερολίνο με σκοπό να βελτιώσουν τη Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου. Μεταξύ άλλων ρυθμίζουν τα βουλγαρικά σύνορα. Η Μακεδονία και η Θράκη νότια της Ροδόπης παραμένουν στη Οθωμανική αυτοκρατορία ενώ η Βοσνία-Ερζεγοβίνη περνάει σε αυστριακά χέρια.

Συσσίτια: Συγκέντρωση και διανομή φαγητού με στόχο τη στήριξη/επιβίωση του πληθυσμού. Στην Ελλάδα και πριν τον πόλεμο υπήρχαν συσσίτια κυρίως για τους μαθητές.

Τάγματα Ασφαλείας & ομάδα «Χ»: Ένοπλες ομάδες που καταδίωξαν τους αντιστασιακούς και συνεργάστηκαν με το στρατό κατοχής.

Τοπικές κυβερνήσεις: Οι σημαντικότερες ήταν η Πελοποννησιακή Γερουσία, η Γερουσία της Δυτικής Χέρσου Ελλάδος, ο Άρειος Πάγος (για την Ανατολική Στερεά Ελλάδα). Τοπικές κυβερνήσεις είχαν και τα νησιά.

Τραγωδία: Είδος αρχαίου θεατρικού έργου που πραγματεύεται κυρίως μυθικά και ιστορικά θέματα. Η τραγωδία είχε συγκεκριμένη δομή και σκοπός της ήταν να διδάξει και να συγκινήσει τους θεατές. Παρουσιάζοντας τα πάθη των ηρώων, η τραγωδία «μιλούσε» για αρχές και αξίες της ζωής στον αρχαίο κόσμο. Οι τραγωδίες παίζονταν σε θεατρικούς αγώνες που διοργανώνονταν κυρίως κατά τη διάρκεια θρησκευτικών γιορτών αφιερωμένων στον θεό Διόνυσο.

Φεουδαρχία: Ονομάζεται το πολιτικό και κοινωνικό σύστημα που επικράτησε στις κοινωνίες της Δυτικής Ευρώπης κατά τον Μεσαίωνα. Οι ανώτεροι άρχοντες παραχωρούσαν σε άλλους υποτελείς εκτάσεις γης (φέουδα) και απαιτούσαν ως αντάλλαγμα υποταγή και παροχή ορισμένων υπηρεσιών. Οι πρώτοι είχαν την υποχρέωση να παρέχουν στους υποτελείς προστασία. Στην κορυφή της κοινωνικής πυραμίδας ήταν ο βασιλιάς. Οι άμεσοι υποτελείς του ήταν οι ανώτεροι άρχοντες, οι αριστοκράτες φεουδάρχες (κόμητες, βαρώνοι, κ.ά). Από αυτούς εξαρτιόνταν οι κατώτεροι άρχοντες. Κάτοχοι φέουδων μπορούσαν να είναι και οι εκκλησιαστικοί άρχοντες. Στη βάση της πυραμίδας βρίσκονταν οι ελεύθεροι γεωργοί (μικροϊδιοκτήτες), οι πάροικοι (καλλιεργητές εγκατεστημένοι μόνιμα σε κτήματα που δεν τους ανήκαν, πλήρωναν τέλη στον φεουδάρχη της περιοχής τους και δεν μπορούσαν να παντρευτούν χωρίς την άδειά του) και οι δούλοι.

Φιλολογία: Κατά τους ελληνιστικούς χρόνους η παραγωγή βιβλίων ήταν μαζική και δημιουργήθηκαν μεγάλες βιβλιοθήκες, όπως της Αλεξάνδρειας και της Περγάμου. Το έργο των φιλόλογων που εργάζονταν στις βιβλιοθήκες ήταν η αντιγραφή και ο σχολιασμός των κλασικών κειμένων. Οι πρώτοι αυτοί φιλόλογοι ονομάστηκαν γραμματικοί.

Χαρέμι: Περιοχή απαγορευμένη στους άντρες, προορισμένη για τις γυναίκες του παλατιού. Συναντάται στη Μέση Ανατολή και η Ευρώπη το γνωρίζει μέσω της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Χρυσόβουλ(λ)ο: Επίσημο διάταγμα του βυζαντινού αυτοκράτορα που έφερε τη χρυσή αυτοκρατορική σφραγίδα (βούλα), ώστε να δηλώνεται ότι είναι αυθεντικό.

Φωτογραφικό υλικό: Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Shutterstock.

